1 XI

Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вlашагlкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ◆ ЕРА, 10 НОЯБРЬ, 1983 ШУ. ◆ № 135 (6857). ◆ Мах 3 кеп.

Хlара балха дийнахьа дисциплина тlехдикеи хьадер дукхагlеи хилийта!

Сийле хийла хьалхалаттарий!

КПСС обкома бюро, Нохч-Гlалгlай АССР Министрий Совет, облсовпроф, ВЛКСМ обком хьажай 1983 шера итт бетта хьайбай продукташ дукхагlа ялара а кийчъяра а районаша, колхозаша, совхозаша, фермаша, бригадаша, шо-шоай профессегlа хьайбаш лелаедча болхлоша яьллача республикански социалистически яьа итогаша.

Социалистически яьа котьяннаргаш а лаьрхlа республикански газеташ тlа чlоагlдьеча Сийлен улга тlа язъяй:

Районаш:

АЧХОЙ-МАРТАНОВСКИ,

цо хьалхара моттиг яьккхай;

НАДТЕРЕЧНИ,

цо шолгlа моттиг яьккхай;

НОЖАЙ-ЮРТОВСКИ,

цо кхоалгlа моттиг яьккхай.

Сунженски Веденски районаша дика болх бь кийчбеллалдьанхзд.

Боахамаш:

Сунженски района XX партсъезда цlергlа колхоз;

Надтеречни района «Гвардейский» совхоз;

Веденски района С. Орджоникидзе цlергlа колхоз;

Ачхой-Мартановски района «Самашкинский» совхоз;

Грозненски района «Атагинский» совхоз;

Ачхой - Мартановски района «Ачхой-Мартановская» яха птицефабрика.

Фермаши бригадаши:

Сунженски района XX партсъезда цlергlча колхоза № 2 йола шурий ферма;

Ачхой-Мартановски района «Лермонтовский» совхоза № 2 йола шурий ферма;

Шелковски района «Московский» совхоза шурий ферма;

Назрановски района совхоз-техникума шурий ферма;

Наурски района «Победа» яхача совхоза шурий ферма;

Шалински района «Курчалойский» совхоза шурий ферма;

Наурски района В. И. Ленина цlергlча колхоза шурий комплекс;

Надтеречни района «Новогорский» совхоза шурий ферма;

Сунженски района «Путь к коммунизму» яхача колхоза № 3 йола шурий ферма;

Грозненски района «Кулaринский» совхоза № 1 йола шурий ферма;

Веденски района «Прогресс» яхача совхоза хьайбай ферма;

Ножай-Юртовски района В. И. Ленина цlергlча колхоза хьайбай ферма;

Наурски района В. И. Ленина цlергlча колхоза жа Iуй бригада (вокхагlвола жа Iу Хамидов Э.);

Надтеречни района «Минеральный» совхоза жа Iуй бригада (вокхагlвола жа Iу Магомадов Л.).

Производстве хьалхалаттараш,

шоай отраслашка эгара дукхагlа хьоахамаш далларий. Царна социалистически яьа хьалхара моттиг хьожаьй:

Ибрагимов Л. — Шелковской района В. И. Ленина цlергlча колхоза доярка;

Исаев И. — Шелковской района «Путь к коммунизму» яхача колхоза детташ доле доахан лелаеш вола скотник;

Хасиев Д. — Шалински района «Московский» совхоза скотник;

Гайтерев К. — Веденски района XXII партсъезда цlергlча колхоза скотник;

Исаев А. — Наурски района «Россия» яхача колхоза вокхагlвола жа Iу;

Арсанов А. — Ачхой-Мартановски района «Лермонтовский» совхоза Iаьхий лелаер;

Подлесная Н. — Урус-Мартановски района «Красноармейский» совхоза хьаьхарч лелаер;

Исмаилова У. — Ачхой-Мартановски района «Ачхой-Мартановская» яхача птицефабрика кlорнгаш лелаер.

Социалистически яьа котало яьккхарг лаьрхlай республикански яьа условеш кхоачашьелга Iалашдеча хьайбаш лелаеча болхлой группа.

Къона волаш дего кхоабелбь хьайца болх цо хувцаш, тlехьа из дукхагlа безалуш дукхача хана денз къоагlа Муцагов Рапий.

Наурски района «Терский» совхоза вокхагlвола жа Iу ва из. Цуна санна из атта боаца болх безабенна жа лелаеча бригаде къьачала къахьегаш бе цу цlеннана Зара, вoI Мохьмад, йиша Рапиlат. Лоацца аьлча, берттайна къахьегаш а дезала бригада.

Тlехьа кхойтта жа Iуй бригада а цу совхоза социалистически яьа а яьнна къахьегаш. Хlаьта царна юкъе эгара дукхагlа толамаш доаккхаш бола бу Рапе бригада.

Планагlа кlера біеь дийна гlеза 110 Iаьхар хила безача, 152 Iаьхар хьалкхебаьб Муцагоегlар. Хlаьта совхоза бригадашта юкъе яьржача яьа хьалхера шоай Наурски района кхоалгlеи моттиг а яьккхай цар.

Цlензаштта доал ду цар жена. Дий бийсеи, кураш йола хапон цо къовсаш, къахьегаш бул Муцагоегlар жа дехаче хана. Иштта шер Iунал дерех вlаштlехьдаьннад из дукха Iоехарий хьалкхеда, — йоаз, царех доаккхадеш, совхоза керттерча зоотехника Магомгазиев Мовсара.

Планагlа хила боагlачул маккаш біеь Iаьхар дукхагlа хьалкхебарал совгlа Рапе дезала бригадо укх шера пхьегlал совгlа хlара устагlена тlера 800 грамм тха а даьккхад.

Шоашта карагlдьинначох кхоачам а хинна Iа даго бац Муцагоегlар. Надтеречни района къахьегамхоша дь кхайкар хьал а лаьца, шоай жа толама Iангара дахара, цхьайтталагlча пятилетка дийнлагlча шера нахь а дикагlа жа дебадара, тха даьчкара мела эшараш кхоачашдеш дьючара къахьегаш болх Рапий а цун дезал а.

А. ЮСУПОВ.

СУРТА ТlА: «Терский» совхоза вокхагlвола жа Iу Муцагов Рапий.

З. БАТЧАЕВА сурт.

МУРДАЛОВА ЭТАЖАШ

Кхоалагlа сахьат дар бетон йоацаш бригада болх соцаш. Из гlулакх сатем боабеш дар. Кагий нах кlалгlоала біарахьежар бригадира: «ванагlа ма сатийна ва ер», аьлча, сацна.

Духхьал делкъа ха хилла лаца цхьа машина бетона мара еналцдар заводера, нормах дийнахьа хила езар пхиъ йолаш. Мурдалов Мурада дика кхетадора ше кулгаладеча коллективагара хьал. Цо кхетадора цхьаькха а, нагахьа сацна цо талаш бетон ца йоаккхе бригадерча кагирхошта хьалхалла бригахира деша лоархlам лохлургболга.

Хlара сага біарахьоацаш чаккхъьиначул, тlехьагlа шортта хьал а гlетта рашчуйолча вагончикагахьа вонавелар Мурад. Рацела бетонни завода диспетчерски бетон хlапа гово аьнна укхал йист хила кхелехьа, телефонаца зоам хилар заводера: бетон хьеш йола машина цхьа сахьат еза сеца лаьттай. Делкъал тlехьагlа шоана мел еза хургьа, бехк ца боаккхаш хила, аьнна.

Дохкха са дьаьккхар бригадира. Хlанзъ-м деррига гlулакх цхьан хога тlа отташ латтар, бакъда цlа ца волхаш цхьан-шии сахьата га дезаргдар. Цу гlулакха-м рьаза воацаш саг хилавар.

...Стаика ль ворхl сахьат доалаш яьлар бригада. Ловча, говлда шин сахьата совгlа цlадаха йиш йоацаш, керттердар — дийнахьа чаккхбаккха лаьрхlа болх толамца йистебаккхар.

...Шу гаргга хьалха Нохч-Гlалгlай гlишлон управлене ворхlалгlча СМУ лаьрхlар керда монтажникий бригада вlашагlйолла. Цуна кулгалде оттавир коммунист Мурдалов Мурад. Цу хана-м бригада я ала йиш йолаш яцар из шин монтажникахи, цхьан электросварщикахи лаьтта коллектив. Шийна эша нах цхьаццa хоржаш хьахоржар Мурада.

Дукха ха яале вlашагlкхийтар 30 сагах латта коллектив. Уж берригаш а хlана бац аьнна кагирхой бар, хlаьтта Советски Эскарера гlулакх дь баьнна цlабаьнна нах.

Къахьегамен производственни дисциплина чlоагlа яр коллективе. Хlана аьлча, ше бригада вlашагlтохаче хана Мурада дlахайтадар хlаранега, вlаьмига дьаьна а гlалат доалийте ше теркал ца деш из дутаргдад аьнна. Цудухьа дарий а хац, берригаш а дика болаш ийсбеннига дарий а хац, цхьабакъда, дисциплина толхаль саг вац бригаде хlаназалиа хьа.

Тхьа итт саг... Хlаране шийл овмал, бакъда уж кхотабу цар хьадер цаl доадандь, кулгалхочоа коллективa барт чlоагlбе ховдаь, шоаш кхоачашдер лоархlаме гlулакх долга цар дика кхетадеш доландь.

Хlанз 70 квартирах латта цlа хьалдеш я Мурдалова бригада кхоалагlча микрорайоне. Духхьал цхьан бетта цар пхи этаж вlашагlъолла хьалъоттае яьтту бахьнаб. Хlаьта из хул нормативни ханагlа лаьрхlачул 40 процент дукхагlа.

Бригаде чlоагlа теркам тlабохийт сежжи говзалаш карраерзавре. Хlанзе цхьадаа, шинпа балха говзал карерзаль дукха нах ба укхаза. Царех ба Ваид Хаджихановн, Сергей Сюков, Эсхаджиев Хlарон. Бригадира шийна дика хов монтажни, плотничи, бетонщика балхаш.

Пхе коммунистах латташ партгрупп я бригаде. Берригаш коммунисташ балха йоккха опыт йола нах ба. Уж кагийча наьха хьехамчаш ба.

Урагlа ух Грозне кердача цlеной этажаш, хlаьта царна юкъе я Мурдалов Мурада бригада этажаш а.

У. ШОВХАЛОВ.

ДИКА ХОАМАШ

Вознесеновски газобензиновни завода балхлой дика совгlат кийчдь накъабаьхкар Октябра цlейна. Цхьа бутт ба цхьайтталагlча пятилетка дийлагlча шера чотагlа уж къахьегаш бола. Ер шу доладелча дика пачхьалкхен планагlа лаьрхlачул совгlа цар маьхала хьаккхай 315 эзар сом мах бола продукц, заданел совгlа арахийцай 461 эзар сома маьха товарни продукци.

Цlейна хьалхарча деношка цхьаькха толам а баьккхар завода коллективо. Товарни продукци арахецара а из маьхала яккхара а пятилетка кхаь шерен ах шерен план кхоачашъярах рапорт деладьар цо.

Социалистически яьа хьалха латтар а Бернигеев Мохьмада Баширий Богданов Александр Михайловичи керте латтача комбинированни установкаи компрессорни станцеи коллективаш, Королев Анатолий Васильевича кулгалдеча КИП-ии Автоматикеи балхлой.

* * *

Дика къахьегама толамаш доазаш ба Нохч-Гlалгlай цементни заводa балхлой. Цун тешал дош да ер масал. Укх шера итт бетта план цар кхоачашйир 12 октябрь хьатlалхозавеш, хlаьта ноябрь бетта план а дикка ханал хьалха кхоачашйир.

Хьинаре къахьега болхлой кlезига бац заводе, царех я роторни цьаьрa машинист Мулушева Людмила, биййдала цьаьра машинист Белякова Софья, мастераш Баирнев Салман, Испайханов Шахьид, Царгиев Муса, слесарь Яхьяев Хьусин, кхыбераш.

* * *

Советски района «Сельхозтехника» яхача объединене болх бечa а тракторашта а кхыча юрта боахама машинашта а ремонт еш йола мастерски. Ремонтни балхаш дара итт бетта план дикка тlехкхоачашьяь цун балхлоша. Цун заведующи вова Сапарбиев Сайпи Даматовича йоах:

— Тха мастерскес мах бара организациеца договор а яь хьаду цо. Лаш. Хlанзле хьабаьб эзар цел, уж нах дог рьаза а долаш дlа а нйду.

Ала деза, мастерски болхлоша юрта базача наха тайп - тайпара машенташ эша хlомаш хьара, цар хьаштеш кхачандара йоаккх ала.

* * *

Сийлахь - боккхача Октябра 66 шу дизара боагlача тайпара накъабьаьхкар Веденски района къахьегамхой. КПСС ЦК майски, ноябрьски (1982 ш.), июньски (1983 ш.) Пленумий решенеш чакх а йоахаш, лаьрхlачул хьалха кхоачашйир цар пачхьалкхена хьайбай продукци дlаяппара кхоалагlча пятилетка кхаь шера планаш.

Из хlанз планал совгlа дlалуш я. Пятилетка дийнлагlча шера чотагlа шура 110 тонни дlаелла, хlаьта тха—207 тонн.

Берригаш къахьегар района совхой боахамаш лелераш: пачхьалкхена сом дlабалара пятилетка даь шера план кхоачашъяьй.

Района промышленноста къахьегамхой лаьрхlачул хьалха ловрхlабир кагийа эша товараш арахецара пятилет ка толамеш а дукхагlча даькъе тийша да юкъарча производства эффективность лакхъяьяр. Велгалдакка деза шна да цу ностамагlа а завода болхлоша дика из йоалаш къахьегаш хилар. Ер шу доладелча денз цар кхоьий 36 эзар киловатт-сахьат электроэнерги, кхойтта тонн метал, пхьайтта тонн условни доаrор, кхыйола материалаш. Из бахьан долаш производственга хинна пайда эзараш сомаш ба.

Ца а кхыча шера кагийшим, Дика тlехкхоачашьяьй оасарле паккъара задании.

Социалистически яьа хьалхалаттарашта юкъе — райпищекомбинатеи боахамашта юкъерча цхьайсоттелои коллективаш. Керлача толамашка кхьачай Орджоникидзе цlергlа колхоз. Яьа хьалхалаттарашта юкъе а бовх дика вlаштlехьбьакхьа юртбоахамашта шу чекхдоаккхаш йола Ленина цlергlа колхоз, кхьдола боахамаш.

Района толаме чакхбоахкх социальни культурни гlишлошьяра программа. Колхозий гlишлошьяча бригадай низашца Даьргlа, Первомайский, Эгlашта яхача юрташка хьаь а даь эксплуатаце дlадел мад культура Цlенош.

* * *

Грозненски «Электроприбор» завода машинашъярий гlулакхаш кхьестта дика лаи цхьайтталагlча пятилетка кхоалагlча шера. Ерригаа укхаза арахецача нормативно - цlенача продукцех 44,2 процент яр лакхарча категорех я, товарни продукцех пачхьалкхен Зиак йолаш арахецаш я 46,5 процент яр. Цу дукха ма хатта дика дlайеда завода коллективо продукци. Ер шу доладелча денз планегlа лаьрхlачул совгlа цо маьхала хьаккхай 249 эзар сом мах бола тайп - тайпара продукци.

Уж толамаш доаханеча дизза даьхь а лоацаш, хlаналохьа пятилетка хьалхарча кхаь шера задани тlехкхоачашъяьй коммунистически къахьегама ударникаш слесарь В. Г. Бутаева, штамповщика В. А. Сальникова, слесарий - сборщикий бригадира В. М. Литовкина, кхьдераша.

* * *

Укх шера вай республикерча промышленни предприятешта юкъе яьржача социалистически яьа хаддаза хьалха а латташ, цхьа санна дукхаза а республикански сийлен Улга тlа яьзай «Союзавтоматстром» ВНПО Грозненски опытно - экспериментальни завода коллектив. Деррига технико - экономически гайтамаш итт бетта план тlехкхоачашьяьй цо. Духхьал планагlа лаьрхlачул совгlа оранийца пачхьалкхен дикала Знак йола продукци 164 эзар сома маьха я. Ерригача арахецача продукцех 53,9 процент яр лакхарча категорех хьоаш я укхаза.

Производства эффективность лакхъяра даькъе а дика из йоалаш къахьегаш ба предприятa болхлой. Къахьегама овсарле лакхъяра итт бетта задани 106,5 процент кхоачаш а яь, соахка цу юкъе хиннучул эзаьй аха процент нахаьяьй, из планал совгlа 78 эзар сом пайда баьб пачхьалкхена.

Хlагlадоагlача шера чотагlа къахьегаш ба укхаза грузчик Пейзуев Мухьади, монтажник Кучеренко Василий Иванович, регулировщик Инжев Руслан, радиомонтажница Новицкая Валентина Васильевна, слесарь Арсмукаев Расул, штамповщик Чебиев Мухьмад, кхы дукха бераш а.

Мишта кхоачашду декхараш?

ЦАР ДОШ ЧlОАГlА ХИННАД

Укх шера план хинал хьалха кхоачашъяра социалистически декхараш тlаьйцад «Промавтоматика» НПО Грозненски опытни завода болхлоша. Товарни продукци арахецара итталгlа кхаь шера план 3-ча декабре, продукци маьхала лакхара шера задании 28 декабре кхоачашъе, заданел совгlа ах біеь эзар сома маьха тайп-тайпара продукци маьхала лакха, къахьегама овсарле кланигlа лаьрхlачул совгlа ах процент лакхъе, иштта кхыдола декхараш тlаьйцад заводхоша.

Чакхбаьннаб укх шера хьалхара итт бутт. Хьатlаэттай производственни коллективаша шоаш тlаьйца декхараш мишта кхоачашду хьожаш итогаш е еза ха. Нагахьа санна лаьрхlар, белгалдаьккхар кхоачаш ца деш дисадале, шийл ерригa торонаш оарцагlъяха еза цо шийл декхараш цlенен диззан кхоачашдара. Цу лостамагlа хьа а хьегаш, шийл чурча кхоачамех бизза пайда ийбеш йолча завода коллективо итогаш яьй шера тlаьйца декхараш мишта кхоачашду хьожаш. Гlадвугаш, дог хьесташ да цун производственни хьохкамаш. Товарни продукци арахецара пятилетка хьалхарча кхаь шера план хlаналехьа дукха хlама ца эшшаш кхоачашъяьй предприяте болхлоша. Продукци маьхала лакхара итт бетта план пхиъ аха процент, товарни продукци хьаяре задани итто процент гаргга тlехкхоачашъяьй. Нормативно-цlена продукци арахецара пачхьалкхен план 105,2 процент кхоачашъяьй. Уж деррига хьохкамаш тlаьйцача декхарех лаьрхlа хиннначул дикка лакхагlа да. Укх бетта чотагlа цар ара а хайца маьхала яьккхай біаьш эзараш сомий маьха тайп-тайпара продукци. Заданел совгlа 120 эзар гаргга сома маьха нормативно-цlена продукци ара а хецаш, соахка укх хана арахийцачул ийс процент совгlа дукхагlа хилийтай из.

Моллагlча производственни коллективе керттерча хьохкамех лоархlаш да къахьегама овсарле лакхъяри пачхьалкхена пайда бари. Хlана аьлча, царех дукхагlча даькъе тийша да юкъарча производства эффективность лакхъялар. Из дика кхета а деш, шоай деррига низаш оарцагlдаьха къахьегача завода болхлоша ийсаза тlехкхоачашдаьх хlаналехьа къахьегама овсарле лакхъяра шоаш тlаьйца хинна социалистически декхараш. Соахка укх хана хинначул берхl процент лакхъяьй из. Пачхьалкхена пайда бара план ворхlа аха процент гаргга тlехкхоачаш а ен, цар ер шу доладелча денз заданел совгlа пайда баьб 54 эзар сом.

— Овсаре къа а хьегаш, продукци арахецарен из маьхала яккхарен пачхьалкхен план мачча бесса яь а кхоачашъе гlертарех ян тха завода коллектив, — йоах предприятерча социалистически яьа йолча инженера Земкова Людмила Васильевнас.—Хаддаза цо лех кхуъар ча производства эффективность лакхъяра доле наькъаш, керда техника, технологи, иштта рационализатораштеи изобретателаштеи карагlдийнараш хан-ханнахьа балха юкъехкувл. Хlара бетта, из чакхбаллалца йолча хана, боагlача боарамагlа болх беш хул предприяте коллектив. Цудухьа бутт бовча деношка пачхьалкхен план кхоачаш ца яр кхерам болаш дола гlулакхаш нийслаш укхаза, мачча бесса яь а план кхоачашъе гlерташ коргагlбаьнна хьувза безаш хилац болхлой. Предприяте кулгалхой, общественни организацеш. Иштта болх беш йолча тха завода коллективо толамеча тlехкхоачаш тlаьйцача социалистически декхарий хlара пункт.

Из бакъда. Цу гlулакха тешал деш да вай лакхехьа белгалдаьха цун производственни хьохкамаш а.

Арахеца продукци из мога дукхагlа хилийта гlерта совгlа, хаддаза цун дикал лакхъе гlерт предприяте болхлой, инженерно-технически болхлой. ОТК контролераш. Цу даькъе цар дика ка а йоал. Заводе ерригача арахецача продукцех 60,3 процент яр пачхьалкхен дикала Знак йолаш я, соахка итт бетта хиннчул 23 процент дукхагlа я из. Заводе арахеца кхо мел йола продукци цхьоалагlча категорех хьаеш я. Лакхерча категорех йола продукци арахецара итт бетта задании 116 процент гаргга кхоачашъяьй. Белгалдаьккха дезаш да из деррига а беркат болхлой къахьегама култех хьадоалаш хилар. Біаьш болхлой ба заводе цхьа дlаелча юха ца ерзаеш продукци дlалакхйитара йола бокъо яьнна. Хlаьта 80 болхлочо шоай тамагlа а долаш хьаеш я продукци.

Дукха къахьег завода болх доша кlезигчун а дукхачун а кхом бара тlехьа къовсам лоттабеш. Цу даькъе доладеча толамех а дукхагlча даькъе тийша да юкъарча производства эффективность лакхъялар...

Шишегlа хьакинна зац уж къахьегама толамаш. Цун керттердар да завода болхлоша хьинар кхо ца деш яь а хьегаш. Шоай торонехи кхоачамехи бизза пайда ийбар болхлоашта юкъера социалистически яхь ма хетта дика вlаштlехьякхар Заводе берригача къахьегаш болча болхлоех 75 процент совгlа бараш бригадни формах къахьегаи вlаштlехьбаьнна болх беш ба. Цу методагlа къахьегача коллективашка дикка лакхагlа я къахьегама овсарле кхыча бригадашкарчул. Цунца цхьана дукхагlа да цар эцаш дола алапи а ахчан премеш а. Хlаране къахьегама лоацача даьнъага хьежжа ба цар боарам а.

Тайп-тайпарча формаех лелаю укхаза социалистически яхь. «Хlара балха дийнахьа дисциплина тlехдикеи хьадер дукхагlеи хилийта!» яхача девизагlа йолча кхьа юкъъеяяб беррига болхлой. Цул совгlа «дикагlйола участок», «дикагlйола бригада», «профессех дикагlвар» яха сийлен цlи яккхара тlаргlертта къовсам лоттабу заводерча участкаша, бригадаша, біаьш болча болхлоша. Тlехдика производственни хьохкамаш а доахаш из сийлен цlи лелаеш я пятилетка хьалхарча кхаь шера план хlаналехьа кхоачашъяь йола Моребес Евгений Алексеевич керте латтача электронно-монтажни цеха коллектив, мастера А. Н. Григорьева кулгалдеча смена коллектив. Иштта кхаь шера задани кхоачашъяьй бархl бригада коллективо везткъа гаргга волча болхлочо. Царех я П. Н. Штапов, В. Ф. Кориненко керте латтача радиоаппаратура регулировщикий бригадаш. Ф. А. Малякина, С. Г. Коноваленкос кулгалдеча слесарий бригадаш, кхыраш. Цар Сийлахь боккхача Октябра дезача цlейна накъабоагlаш кийчдаь къахьегама совгlат да из Белгалдаккха дезаш да уж ерригаш а «коммунистически къахьегама коллектив» яха сийлен цlи лелаеш хилар. Цар хьаеш йола продукци дикеи тlехдикеи мара хилац. Хlаьта къахьегамен производственни дисциплина телхаелга цlенденна дlадаьннад цу коллективашка.

В. МАГОМЕДОВ.

СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ ЯХЬА ДНЕВНИК

БИЗЗА ПАЙДА ЭЦА ДЕРРИГАЧА КХОАЧАМЕХ

ШУ ЧАКХДОАЛАШ ЛАТТ

Кердача къахьегама толамашца белгалдаьккхар Сийлахь-боккхача Октябра цӀей Нохч-ГӀалгӀай АССР къахьегамхоша. Октябра хьалхара социалистически яхь шерра йоаржа а яь, Нохч-ГӀалгӀайчен индустре болхлоша ханал хьалха кхоачашъяьй продукци маьхала яккхарей дукхагӀйола изделеш арахецарей 1983 шера итт бетта программа.

Итт бетта планал совгӀа маьхала яьккхай 15 миллион сома маьха товарни продукци, из я 1983 бӀарччача шера лийрхӀар миссел.

ЛаьрхӀа хинна электроэнерги лынихай, арахийцай мехкдаьтта химе продукци, мехкдаьтта аппаратура, тракторни прицепаш, цемент, хьу, мебель, кхыдола товараш.

Даьхенна дика совгӀат кийчдир республика мехкдаьттахоша. Цар 1983 шера итт бетта планагӀа лаьрхӀачул совгӀа даьккхар 88 эзар тонн мехкдаьттех 76 миллион кубически метр гази.

Октябра хьалхарча социалистически яхье дика толамаш даьхар машинашъераша, энергетикаша, гӀишлон индустре, хьун боахама, халкъа боахама кхыча доакъой болхлоша. Планал совгӀа цар арахийца продукци кӀезига яц.

1983 шера итт бетта арахеца продукци дукхагӀа хилийтара даькъе доккхий толамаш даьхад «Красный молот», «Промавтоматика» НПО опытни, ГӀ. Ахриева цӀерагӀча «Электроинструмент», электромеханически, биохимически, «Союзавтоматстром» ВНПО опытно-экспериментальни, «Чеченингушводстрой», Аргунски аьшкбетонни изделей, «Автоспецоборудование» яхача опытно-экспериментальни заводий, кхы дукхача предприятей коллективаша.

Цу предприятешка соахка укх хана хинначоа тӀаккхийттай арахеца продукци 6 процентагара 16 процентага кхаьчалца, из дерриге а хьаьккхинад керда мощносташ юкъе а ца йоалаеш, чурча торонех дикагӀа пайда ийбарах.

Вахача наьха хьаштеш ма могга дикагӀа кхоачашдара партей правительствай яь решенеш кхоачаш а еш, республика промышленни предприятей коллективаша йоккха терко яьй халкъа эша товараш арахецара, уж дикагӀа хилийтара, цар ассортимент шеръяра. БӀарчча республика хьайиццача 1983 шера итт бетта 7 процент дукхагӀа уж товараш арахийцад соахка цу юкъа арахийцарел. Арахецаш йола швейни изделеш тӀаккхийттай ялх процент, кога гӀирс 11 процент, чухьнахьа дувхаду пазата барзкъаш 14 процент, тӀехьнахьа дувхаду пазата барзкъаш 31 процент.

Цхьабакъда, итогаша хьахьоккхачох, производства дуккхача участкашка, предприятей бӀарччача коллективашка иштта лелац гӀулакх. Халахете а йолаш я тӀехьаюсаш йола участкаш, цехаш, производстваш, бӀарчча предприятеш. Цар кхоачашълац планаши тӀайийца декхараши, цу гӀулакхо лохагӀа хулийт республика бӀарччача индустре хьоккхамаш.

Продукци маьхала яккхара итт бетта производственни программа кхоачашъяьлац «Грознефтеоргсинтез» производственни объединене, экспериментально-механически, гудермесски «Нефтехимзапчасть» яхача № 5 йолча маькх еча, «Металлист» яхача заводаша, «Аргунводпром» производственни объединене, кхыча предприятеша. Цу предприятеша ара ца хецаш йисай массехк миллион сома маьха продукци. Иштта тӀехьабусаш хилара бехказбала йиш йолаш бахьанаш а нийслу. Цхьабакъда, гӀулакхаш тоадара уж нийсденнад яхарах доалаш дац, хьинар кхо ца деш къахьега деза, производства ерригача участкашта ма хетта дика кулгалдеш тоаде деза. Планови заданеши тӀайийца декхараши толаме кхоачашдайтара оврцагӀъяла еза общественни организацеш а.

ДӀахо а мегаргдолаш дац планаш кхоачашъешехьа цхьайолча предприятешка арахецаш йола продукци кӀезиглуш хилар.

ДӀабахача итт бетта соахка цу юкъа арахийцачул кӀезигагӀа продукци арахийцай грозненски «Нефтехимзапчасть» яхача завода, Сунженски, Шалински, Шелковской мехлесхозий, Грозненски Сунженски консервни заводий, «Чеченингушвино» цхьайолча предприятей, Грозненски экспериментально-механически завода, маьхка комбинате, кхоалагӀчен пхелагӀчен маькх еча заводий, Назрановски трикотажни Грозненски макаронни фабрикай, «Металлист» завода коллективаша. Уж санна йола предприятеш кхы а йолаш я. Хаттар отт: цу предприятей кулгалхойи специалисташи маца дӀадеккха лаьрхӀа ба тӀехьабусилга, арахеца продукци дукхагӀа а хулийташ.

Цхьайола предприятеш тӀехьаюсаш хилар бахьан долаш укх шера итт бетта халкъа боахама дӀа ца луш йисай дукха промышленни продукци, цу даькъе: 1,1 миллион квадратни метр фанера, 5,3 эзар кубически метр ардих, цхьа миллион гаргга етта кирпич, цхьа эзар кубически метр вӀашагӀхетта аьшкбетонни конструкцеши оатхалаши, 257 эзар чухьнахьа дувхаду пазата барзкъаш, 21 эзар пар телата кога гӀирс, кхы цхьайола продукци.

Юккъера хьоккхамаш а доахаш, пачхьалкхен планаш кхоачашъярах кхоачам а беш, кхы а дикагӀа толамаш дахара, арахеца продукци тӀаккхетийтара йолаш йолча торонехи кхоачамехи бизза пайда ца ийбеш йола предприятеш кӀезига яц республике.

1983 шера дӀабахача итт бетта кӀезига кхийтта а продукци тӀаккхийттанц йий доаккхача заводе, Назрановски мельзаводе, «Союзавтоматстром» ВНПО опытно-экспериментальни заводе, кхыча предприятешка.

Къахьегама овсарле лакхъяра тӀаерзаяь мероприятеш чакх а йоахаш, дуккхача коллективаша къовсам лоаттабу планаш кхоачашъяран хӀара сага лаьрхӀача арахеца продукци дукхагӀа хилийтарей. Къахьегама овсарле лакх а еш, 1982 шера итт бетта арахийцачул хӀара болхлочоа дӀалаьрхӀача дукхагӀа продукци арахийцай укх шера цу юкъа «Красный молот», «Автоспецоборудование» яхача опытно-экспериментальни заводашка — 8 процент, «Промавтоматика» НПО опытни «Трансмаш» яхачеи заводашка — 10 процент, ремонтно-механически Гудермесски «Мединструмент» яхачеи заводашка — 6 процент, биохимически заводе — 12 процент, хьун боахама министерства предприятешка — 12 процент.

Ерригa тӀа мел кхийтта продукци къахьегама овсарле лакхъяра чотагӀа тӀакхийттай «Красный молот», «Пищемаш», ГӀ. Ахриева цӀерагӀча «Электроинструмент», «Трансмаш», электромеханически, биохимически, «Союзавтоматстром» ВНПО опытно-экспериментальни заводашка, кхыча предприятешка.

Къахьегама овсарле лохьлый Грозненски генарий даьтта доаккхача заводе — 4 процент, Сунженски консервни заводе — 9 процент, «Пригородный» совхоза консервни заводе — 27 процент, «Чеченингушвино» предприятешка — 8 процент, Назрановски мельзаводе — 23 процент, экспериментально-механически заводе — 6 процент, кхыча предприятешка.

Продукцена договорагӀа поставкаш елга предприятей керттера декхар да. Из кхоачаш ца дича дох производствос боагӀача боарамагӀа болх белга, бухсоццаш цунах халкъа боахама зе хул, планови дисциплина телхаю.

Республике кӀезига яц продукцена поставкаш яра декхараш кхоачашдар чӀоагӀа закон а хинна дӀаэтта объединенеши предприятеши. Цар кхоачашъю шоай планаш, смежникашта хьовзам хилийтац шоай оагӀонгахьара. Иштта гӀулакх лелац цхьайолча предприятешка. ДӀабахача итт бетта смежникашта дукха дукха продукци дӀа ца луш йисай электромеханически завода, «Аргунводпром» объединене, «Чеченингушплодоовощхоз» производственни объединене, хьун боахама министерства предприятей, кхы дукккхачар коллективаш. Из гӀулакх чӀоагӀа Ӏаткъ кхьача коллективай балха тӀа, экономикана дукха зе а ду.

ХӀара производственни коллективо де дезар да 1983 шера итт бетта даьхача толамий итогаш а яь, къаьст-къаьста йола участкаш тӀехьаюсилга дӀадаккхар. ТӀехьаюсача участкашта, цехашта, производствашта мамогга эшаш дола новкъостал а деш, цар беча балха хаддаза тӀахьожам лоаттабе беза. Къаьстта чӀоагӀа теркаме лаца еза пайда эцанза йола торонаш.

ХӀара производственни коллектива сийлен декхар да 1983 шерей цхьайтталагӀча пятилетка кхаь шерен заданеш толаме кхоачашъяр. БӀарчча цхьайтталагӀа пятилетка кхоачашъяра тешаме лард йолла еза. Даьхенна къахьегама совгӀат а кийчдеш, тӀайийца декхараш дизза кхоачашде деза.

Грозненски консервни завода банкаш тӀа доккхаш дола ногӀарш арахецача цехе болх беш я хьинар дола къона коммунист Гумукова Миновси. Цу коммунистически къахьегама ударница «социалистически яхье котъьлнарг» яха цӀи ешнай иттлагӀча пятилетке. Цо шен сменин нормаш 130—140 процент кхочашъю.

Производственни толамаш дахарал совгӀа Миновсе дика кхоачашду завода общественни вахарера гӀулакхаш. Из я завода партбюро член, профсоюзни комитета член. Цо болх беча цеха начальника Мяшев Ахмет Сайтовича дика тешаш ду къоначу коммуниста.

СУРТА ТӀА. Гумукова Миновса.

З. БАТЧАЕВА сурт.

ТӀаъо шу гаргга ю я «Грозэнерго» районни управлене электромонтер а волаш Хабаров Иван Алексеевича болх бу.

Коммунистически къахьегама ударник волча Хабарова хьаьнала къахьегам дукхазза белгалбаьхаб ахчан совгӀаташца, сийлен грамоташца.

Ше хьехначи хилара тарра ю балха говзал карерзайта кагирхой дукха ба управлене. Царех цаӀ ва къона электромонтер, комсомолец Мишутин Алексей.

СУРТА ТӀА: (вьрдехьара аьттехьа) Хабаров Иван Алексеевичи Мишутин Алексейи.

В. ЮНЦЕВИЧА сурт.

БЕХКТОКХАМ КХЕТА ЦА БОЙЯ...

Балха ханах кхом беш пайда эцара теркам тӀабохийт Нохч-ГӀалгӀай гӀишлон управленега чуйоагӀача цхьайолча гӀишлон организацеша. Цхьабакъда, цу ханах боаггӀача тайпара пайда эцац номер 245 йолча дӀа-юха лелача механизированни колонна, СМУ-5, СМУ-6, спецСМУ-10 санна йолча управленеша. Из бахьан долаш ерригa управлени хьайиццача 4,8 процент я пайда ца эцаш йовш йола ха.

МалагӀа да укхаза кертера бахьан? Из да, эггара хьалхарча даькъе, къахьегамен производственни дисциплина хила езача тайпара ца хилари къахьегам лерттӀа вӀаштӀехьбаьккха ца хилари. Цудухьа хӀара шера 4 эзар гаргга балха ди дов ерригача управлене, цунга хьежжа тӀехьадус дукха гӀишлон хьалъяра балхаш.

Дукха балха ха зехьа йоаярах, хиннахьа гӀишлон материалашца нах Ӏалаш ца бар бахьан долаш лохлу къахьегама овсарле.

ДӀабахача итт бетта пайда ца эцаш балха ха яйнай: Нохч-ГӀалгӀай цӀеношдеча комбинате — 773 сага-ди, спецСМУ-10 — 458 сага-ди, хӀаьта шийтайпара «рекорд» яьккхай цу даькъе ПМК-155, укхаза предприятена пайда боацаш дайнад 2083 сага-ди.

Лоацца аьлча, из хул хӀара болхлочо прогул а еш 1,2 сага-ди зехьа доадар. Нормал дукхагӀа салоӀаш йоаеш йола ха — 28 процент, болхлой тӀехьабисарах — 32 процент, делкийга хӀама дуа ха йӀаьхъярахи ханал хьалха нах балхара цӀеахарахи йовш йола балха ха 21 процент хилар. ДукхагӀча даькъе уж гӀулакхаш иштта нийсдалара бахьан да наьха производствера хьалаш во вӀаштӀехьдаьха хилар. Цхьайолча болхлой столовешка, буфеташка, дуккхача болхлоша цхьа Ӏохайша хӀама дуарг дола гӀулакхаш вӀаштӀехьдаьхадац. Цунна бехке яр администраци а профсоюзни организаци а я.

Доккха зе ду теркал ца еш йовш йолча балха хано. ХӀаьта уж тайпара кхоачамбоацараш дӀадаха йиш йолаш да болх кхетамца вӀаштӀехьбаккхарца, шоай болх дика бовзаш бола инженераш кийчбарца.

Балха ханах бизза пайда эцара новкъарло ю администраце пурамагӀа нах балха тӀера бувларах. ДӀабахача 10 бетта тха управлене из бахьан долаш дайнад 3750 сага-ди, е вешта аьлча, хӀара болхлочун сих 0,8 сага-ди доадаьд.

Дуккхьала из бахьан долаш укх шера управлене кхоачаш ца деш дисад 150 эзар сома маьха гӀишлон-монтажни балхаш, из хул 0,5 процент.

Болхлой дӀа-хьа бувларо а чӀоагӀа новкъарле ю балха ханах бизза пайда эцара. Хоьш да, цхьан саго балхара дӀаволаш, кхычахьа дӀаотташ бутт гаргга ха зехьа йоаелга.

ТӀаккха кердача моттиге дӀаэттачул тӀехьагӀа а производствана лерттӀа пайда ца луш дикка ха йоаккх цо.

Болхлой дӀа-хьа бувлаш хувцабалара процент йоккха я СМУ-8, УМС-2, ПМК-105, ПМК-245.

Къаьст-къаьстача коллективай болх техкачул тӀехьагӀа, гучадоал къахьегамен производственни дисциплина дика йолча моттиге балха хьоккхамаш а дика долга, укхаза пайда ца эцаш ха ца йоалга.

Цу тайпара коллективаш йолаш я управлене. Царех я З. М. Имаева кулгалду номер ворхӀ йола гӀишлон-монтажни управлени. Ала деза, Сийлахь-боккхача Октябра 66 шу дизар деаде кийчлуча деношка цу управленена Ерригсоюзни Социалистически яхье котъьлнарг а лаьрхӀа СССР Минпромстройни гӀишлон болхлой профсоюза ЦК-ан карара кара тела ЦӀе байракх хьоажаль хилар.

Даьхено ланха мах баьб цар къахьегама Октябра сийна лъриа хиннача яхье уж котбовларах. ХӀаьта укх шера хӀанз кхоалагӀа из деза совгӀат хьожадаьд царна.

Управлене яйза ца Ӏеш, ерригача республике а йовзаш я шоллагӀча СМУ Социалистически Къахьегама Турпала Хаджиев Шамсудина, номер 105 йолча ПМК-ра Черепнин Петр Петровича, ЦӀенош деча комбинатера, Нохч-ГӀалгӀай АССР-а, РСФСР-а заслуженни гӀишлонхочо Цечоев Ӏаддал-Хьамида кулгалду гӀишлонхой комплексни бригадаш.

Цу тайпара йола коллективаш шортта я управлене. Укхаза дика да хьоккхамаш, царгара масал эца деза тӀехьа бусараша.

Сай къамаьл чакхдоалаш са ала безам бар, социалистически яхьа тайп-тайпара формаш балха юкъе кхувларо а айбу наьха къахьегамцара безам, лакхбу цар бехктокхам. ХӀаьта хӀара коллективо, хӀара болхлочо хьалхашка латта бехктокхам лерттӀа кхета ца бойя толамашка даха дог дац.

Е. ПЕРМИНОВА,

Нохч-ГӀалгӀайчен гӀишлон управлене къахьегамах алапен отдела начальник.

ШИЙ ДЕКХАР ДОВЗАШ

Грознерча ЦӀенош деча комбинате дикагӀа лоархӀача бригадех я РСФСР-а, Нохч-ГӀалгӀай АССР-а заслуженни гӀишлошъер яха цӀи лелаеча Цечоев Ӏаддал-Хьамида монтажникий бригада.

Ткъаь итт сагах латташ я из комплексни бригада. Уж дукхагӀча даькъе монтажникаш ба, цхьабакъда, хӀара саго шишша, кхоккха смежни говзал карагерзаяьй.

Хьаьзаргъя вай штукатур Баканаева Яха. Ше укхаза болх беча ворхӀ шера цо Ӏомаьй массехк говзал. Цунна дика ховш монтажии, плиточни балхаш. Иштта балха говзалаш карагерзаяьй Уциева Маликас, Малуева ТӀауса, Януркаев Мовладе, кхычар.

1978 шера дениз ЦӀенош деча комбинате монтажникий бригадашта юкъе хьалхара моттиг дӀа ца хецаш хьайоагӀа Цечоева бригада.

Ше вӀашагӀъеллача ткъаь шера дукха да цу бригада хьалдаь наха чубаха цӀенош. ХӀаьта духхьал укх шера цар ханал хьалха йисте а даьха отделочникашка дӀадейнад Грознера Сайханова цӀерагӀча улицагӀара 104 квартира чуйолаш цӀа, Черноречье яхача поселкера 142 квартирах латташ ши цӀа, хӀаьта хӀанз уж хьалдеш боахи 104 квартира чухургйола цхьаькха цӀа а.

ХӀара бетта, квартала декхарех тӀехдика лоархӀабеш хьабоагӀа бригадера нах. Цудухьа укх шера гӀишлон-монтажни балхаш дара план цар хӀанале кхоачашъяьй.

Цхьа хӀама дар хьалхагӀа бригада болх лерттӀа дӀа ца бохийташ. Из сенах латтар аьлча, коллективера дукхагӀа бола нах города гаьна йоацаш ядача юрташкара ба. Цудухьа уж балха моттигашка хьаьхкувла транспорт бархӀ сахьат даьлча мара хьахкачацар. Нах болх бе дӀаоттале дикка балха ха йоъра. Из гӀулакх теркаме а ийца, ЦӀенош деча комбината кулгалхоша дехар дир ПАП-5 йолча транспортни организацега болхлой ах сахьат хьалха хьакхувлабалар, аьнна. ХӀанз 7.30 минут яьлча шоай балха моттигашка хул бригадера нах.

«Цхьа хӀама да тха бригада сатем боабеш, — яхаш дагаювл бригадир, — хӀанз укх йиьлагӀча квартале панелаш йоацаш 7 сага-ди дайнад тха, хӀаьта гӀулакх дӀахо а иштта мара меттахьа ца доале, хӀанз хьалдеш латта цӀа Ӏан кӀал даха мегаш да йисте ца доалаш. ТӀаккха оаха тӀайийца социалистически декхар да ноябрь бутт боалехьа е цӀа йистедаккха. Тхоай дош кхоачашде тхо-м хьожаргдар, бакъда, материал ца хилча из атта хургдац.

ГӀулакх тахка а материалаш ханнахьа ца лоаттаяра бахьан малагӀа да ха а вӀашагӀъеллай оаха бригадин комисси. Комиссе комбината кулгалхошка дӀадовзийтад эта хьал. Халкъа тӀахьожамхоща цхьана рейдаш ергья гӀишлон-материалаш хьеча цехашка, участкашка.

А.-Г. УГУРЧИЕВ.

ХЬАЙБАЙ ПРОДУКЦИ ДУКХАГӀА ЙОАХ

Хьайбай боахам вегӀабоалабара, шурей дуахи даькхарей дохкарей планаш толаме кхоачашъяра, хаддаша йоахко ю Грозненски района «Юбилейный» совхоза кулгалхоша, партийни профсоюзни организацеша.

Хьайбаш ма доаггӀара кхабаро а, хӀаьта царна зоотехнически гӀулакхаш лерттӀа дара, вӀаштӀехьдоалийт шурей дулхи дукхагӀа даккха. Укх шера итт бетта хӀара кхоабеча Ӏаттагара 2800 килограмм гаргга шура яьккхай цига. Республика цхьадолча боахамашка иззал шура бӀарчача шера а яккхац. ХӀаьта аьттув баьннаб шера планагӀа йохка йоагӀар. 660 тонн йолаш итт бетта пачхьалкхенга 646 тонн шура йохка. ДӀадахача шера цу юкъа схьачунца нийсйича из дукха дукхагӀа я.

— Къаьстта теркам тӀабахийтаб оаха хьайбашта ма эша моша доакъар лоаттадара, кхы тӀа де дезаш дола гӀулакхаш шийх ханнахьеи динеи дара. Доалдарга хьехжа хьалу цар шура, — йоах совхоза директора Сайдаев Левас. — ХӀанз юкъера лаьрхӀача дийнахьа хӀара Ӏаттагара 7 килограмм шура йоаккх тха доярка ша. Из соахка укх хана йоаккхаш хинначул цхьа килограмм дукхагӀа я.

Укх деношка пачхьалкхенга шура йохкара карарча шерара план кхоачашъе дага ба совхоза хьайбаш лелайераш. Тешаме да цар лерхӀар.

С. ТОВСУЛТАНОВ.

МАТАРЪЯХА СИЙЛЕ

Массехк шу хьалха шийна хьалхашка латта декхараш дизза кхоачашдеш хиларца белгалъяьлла яр РСФСР жилищно-коммунальни боахама министерствала чуйоагӀаш йола Грозненски экспериментально-механически завода коллектив. Бакъда, укх тӀехьарча кхаь шера матар яхар цун сийле. ХӀара шера пачхьалкхен декхар тӀадусаш хьайоагӀа из. Укх шера духхьал итт бетта цо маьхала ца йоаккхаш йисай 150 эзар сома маьха продукци, ара ца хецаш йисай 258 эзар сома маьха товарни продукци.

Фуд цун бахьан? Цу хаттара жоп а луш, завода профкома председатела Гончарова Лариса Ивановнас аьлар:

— Со профкома председателалла херка цхьа бутт гаргга ха мара яц. — Цудухьа болхлошта юкъе беча кхетама балхах, цар къахьегам вӀаштӀехьбаккхарах, социалистически яхьах дувца сона хало да. Ӏа даьча хаттара дукхагӀдолча даькъе дух тӀа варгва хьо хьалха хиннача профкомо яьча отчетни докладага хьежача.

ЧӀоагӀа эсала я профкомо яь отчетни доклад, цо баь болх боацандаь. Бригадашеи участкашеи яхь лелаю алар мара социалистически яхьах аьнна хӀама дац цу тӀа.

Заводерча кхаь участках цхьа механически участок мара яц шийн заданеш кхоачашъеш. ДукхагӀйола бригадаш социалистически яхье дакъа лоацаш яц. ТӀайийцадац шера дола социалистически декхараш. Йовзац царна шера а бетта а йола заданеш. Масала, кевлла дӀадахача шерашка заводе эггара дикагӀа лоархӀаш хиннача Забабурин Алексей Алексеевич керте латтташ хиннача бригада коллектив цхьаккха бригадица яхь лелаеш яц е таханалца укх шера дола социалистически декхараш тӀайийца а яц. Коллективе беш бола кхетама болх тесса бита хинна электромонтер Васильев керте, лаьттача профкома коллективо. Цунна тӀехьожам лоаттабаьбац Грищенков керте лаьттача завода партийни организаце. Партийни, профсоюзни собранешка дувца уттадаьдац къахьегамен производственнин дисциплинах, пачхьалкхен плана тӀайийца декхараши кхоачашду е дац хьажарах дола дешаш. Цхьаккха участок яц заводе хьоккхама улг, гойтара агитаци йолаш.

Уж а кхы а кхоачамбоацараш чӀоагӀа Ӏеткъад завода коллектива балха. Дукха моттигаш нийсъенна укхаза балхе хана корта бохабеш дола маларш мелаш, прогулаш еш, тӀехьабиса мара балха ца ухаш е балхара ханал хьалха цӀаухаш. Масала, духхьал укх шера кхоалагӀча квартале прогул яьй кхаь болхлочо вийс сага балха ди доадеш, вытрезвителе хиннаь цӀи болхло, ши саг балхара дӀаваккха вийзав хаддаза молеш а прогулаш еш а хиларах. Балха болхлашехьа корта бохабу мелар а мейна ерригача бригада болх бохабарах цӀенхаштта бехктокхаме лоаб болхлой Давыденко, Шарипов, Сидоров. Производствос нах дозабеш, хатараш хулаш дукха моттигаш нийсъеннай. Из бахьан долаш зехьа яйна балха ха 92 сага-ди да.

Духхьал общественни организацей бехкагӀа хинна Ӏайтеш укх тӀеххьарча шерашка завод даим тӀехьаюсаш хьайоагӀаш хилар, аьнна хьэттар аз ши бутт хьалха укхаза керда директор хьожаваьча Киев ХьанӀаьша Хизарега.

— Ӏаь, — аьлар цо. — Кертерча даькъе болхлой хьалха хиннараш ба, царех дукхагӀбараш шоай къахьегаш болча производстве дог лазаш а болаш. Завода коллектив тӀехьаюсаш хилара дукхагӀча даькъе бехке хиннаб хьалха хинна предприяте кулгалхой. Ер пятилетка дӀайолаьлча шерага кхачалца йолча хана даим шийт декхараш кхоачашдеш яр завода коллектив. Цу хана цунна керттера вар хӀанз «Автоспецоборудование» яхача завода директор Негинский Леонид Моисеевич. Заводана реконструкци яра цо дӀадоладаь балхаш тесса дитар сол хьалха укх предприяте хиннача директора. Сихха хьалъе еза малари участок, зарядни устройство, халгъа эша товараш арахеца участок чуйоагӀаш йола гӀоина йола блок хьалъечара балхаш дукха хӀама де ца эшаше совцадир. Масала, 1982 шера заводана реконструкци яра хьахийца хиннача 400 эзар сомах пайда ийцар 49 эзар сом мара дац.

Цул совгӀа, кхы а дукха бахьанаш нийсденнад завода коллектив тӀехьайисара. Масала, хьалха хиннача директора болх булургба е бац аьнна доацаш шийна бовзаш бевзаш хинна нах кхычахьара хьа а боалабаь дӀаовттабир Ӏалашон отдела, центральни диспетчерски отдела, кхыйолча моттигашта кулгалде. Заводера дӀаваха баьлар башхадика специалисташ: планово-экономически отдела начальник Гречихина, производственни отдела начальник Габараев, къахьегамен алапен отдела начальник Бочарова, керттера конструктор Рахман, кхыбараш. Керда хьаийцарашка ше яхар а дайташ, приписканш е волапелар завода кулгалхо. ХӀаьта уж укхаза кӀезига а яьц. Из бахьан долаш лакхделар болхлой алапи. ЛерттӀа доал ца дарах укх тӀеххьарча шерашка дукха моттигаш нийсъеннай укхаза юкъарча рузкъанна тӀаккхувдаш. Масала, цӀенача ГАЗ-53 яхача 18 автомашинах мел йоахка оатхалаш дӀа а йихьа йохаяь дӀаоттаяьй уж. Из бахьан долаш пачхьалкхенна даь зе 89.5 эзар сом да. ТӀахьожам лоаттабаьбац арахецача продукцега дӀадодачув, мел материалаш дӀайохийт хьожаш. Из бахьан долаш дукха зе хиннад предприятена а пачхьалкхенна а. Иззал гӀурт а кегар а баь хьалха хинна завода директор И. Юрченко «Электроприбор» яхача заводе... кертерча технологалла хьожанар кхетадеш дац.

Лаьхе белгала мел даьха кхоачамбоацараш дӀа а даьха, коллектива болх тоабара фу даьд керда укхаза хьоккхаьча кулгалхочо, завода общественни организацеша? Дукха балхаш даьд. ХӀара ихе дийнахьа баьча балха итогаш а еш болхлошта юкъера социалистически яхь тоайий. Балха юкъедоаладаьд производствана оперативни планировани елга. Болх беш даьхача сахьатех алапи телаш хиннача, хӀанз бухсоццаш къахьегамах хьалхиначох мара алапи телац. Пистелалза йола продукци яьнна яхаш отчетийга телагга цӀендаь дӀадаьккхад. Бригадни формагӀа къахьегам вӀаштӀехьбахарга йоахаш латт бригадаш, къахьегаме хӀаране лоацача даькъага хьежжа мара алапи а тергдоацаш. Бригадашта керте оттабаьб коммунисташ.

Уж а кхы а балхаш дарах сентябрь бетта план 152 процент кхоачаш а яь, планал совгӀа 106 эзар сома маьха продукци арахийцай. ХӀаьта октябрь бетта план кхы а йоккхагӀа хинна яле, из а 110 процент кхоачашъяьй, заданел совгӀа арахийцар 23 эзар сом мах бола продукци. БӀубенна къа а хьегаш, яхьча коллективашта хьоккхам телаш йола бригадаш кӀезига яц укхаза хӀанз укх сахьате. Царех я Забабурин, Григорьянц, Пристинский, кхы дукха бараш а керте латтараш.

Завода коллектива болх дӀахо йодача хана кхы тӀа а тоабара де дезар да юкъерча звенина кулгалделга чӀоагӀдар, производство кердача техникаца Ӏалаш а еш, дикагӀйола технологи производствана юкъехувлар. тӀайийца декхараш мишта кхоачашду хьожаш лоаттабу тӀахьожам чӀоагӀбелга, болхлошта юкъе хаддаза кхетама болх бар, материально-технически Ӏалашо елга тоадар, мамогга сихагӀа заводана реконструкци яра балхаш чакхдахар. Из да мугӀарерча болхлошкара кулгалхошка кхаьчалца бераш та дагалаттташ дар. Уж кхоачашдара ерригa шийн торонаш кхоачамаши оарцагӀдаьхад завода коллектив.

Б. КОСТОЕВ.

Цхьа шу дӀадахийтац из. ХӀара гектара тӀара 50 центнер фуаьлаьха хьаккхӀаш яьккхай Ахьмада ше доал даьча кхай тӀара укх шера а.

Урус-Мартановски района Мичурина цӀерагӀча совхозе хьаккхӀаш кхееш волча механизатора Межиев Ахьмада бошмаш толам ца боаккхаш. Даьхено Къахьегама ЦӀеча Байракха орден еннай кулгаш.

СУРТА ТӀА: Мичурина цӀерагӀча совхоза механизатор Межиев Ахьмад.

В. ЮНЦЕВИЧА сурт.

ТАХАН—СОВЕТСКИ МИЛИЦЕ ДИ

ХАЛКЪА ДАГАРА Я

Сийлахь йоккхе Октябрьски революци кот ма яьллинге, В. И. Ленина указанегlа, хьайн большевистски партен Россе пролетариатон боккъонца йолаш болхлойн ахархойн халкъа милици — Советски пачхьалкхан цуьнан корда социалистически правопорядок лораярна йола орган. 66 шу да цу беххьтаккхамча посте ю латташ, советски милице шийн халкъа, Коммунистически партена гlулакх ду.

Нах идейно партена тешаме а моральни дикал лийзе йолаш а хиларо йиш эшлуйтур селханарча болхлой, ахархой сихха керда професси йоьза. Цlанoна а партийни принципиальноста тlера зерявоццуш хиннеча Ф. Э. Дзержинскис кулгалдеш хиннеча чекистий опыти моральни кодекси хьахиннад классови мостагlашта дуьхьаларча къовсама.

Дуккха турпала гlулакхаш гойтад цо Октябрьски революцен граждански тlеман шерашка социалистически законноста правопорядок лораеча, денал гойтад Сийлахь-боккха Даймехке тlом лаьттача бирсача шерашка а. Немецки фашисташта дуьхьаларча тlам тlа майра лeперагlа 270 эзар гаргга милице болхлочоа орденаш медалеш еннай, хlаьта царна юкъе геттере доккха денал гойтарешта Советски Союза Турпал яха сий дола цlи еннай.

Дуккха сийлен гlулакхаш чудоагlа вай республикан милица историна а. Эггара хьалха боагlарашца милице мугlарашта юкъебаьккхарий дийзад Грозне бlаь дийнахье лаьттане тlема баррикадашка тlемаш де, деникински бандаш йохаеча дакъа лаьца, уголовщинацен зуламхошцен къиза къовсам лоаттабе. С. М. Кировен Г. К. Орджоникидзен кулгал а деш, Къулбаседа-Кавказ кхыче пачхьалкхений интервентехи чурча контрреволюцен lоцlенъеча хьинаре дакъа лаьцад Терски областа милицейски отрядаша. Халкъа цlаняха а йицлургьац шоай сийрда вахар тlема постешка латташ дlаделначе Пузаков Дмитре, Гудиев Тукана, Назиров Мухаддина, Кухеренко Владимира, Еременко Прохора, кхыбарий цlераш.

Республикан чурча гlулакхий министерства здане латт шоай службени декхар кховчаш деш вай деношка байнача милице болхлой цlераш тlеязъяь мемориал. Царна юкъе ва Быхалов Василий, Батаев Бирет, Кирин Владимир, Магомедов Вела, Керимов Сейт-Ахьмад.

Кlезига гойтац милице болхоша мейрали къонахчали вай деношка а. Даха шу чакхдоаллаш дар из. Балхах мукъа а волаш враяьнна латташ хезар Ленински РОВД дежурне гlончане милице старшинана В. Д. Исаевна «Старогрознефть» НГДУ ОРС-а тика йолча оагlорахьа гlо дехаш къийкха цlогlа а яьнна ши топ а... Ше ма водда цу оагlорахьа вахар Исаев. Тика напар тlа уллаш чоа а хинна вола саг вейра цунна. Шоашта эша хlамаш ийе тика тlа баьхача наха хоадаьль чераьхий топ тlа а лаьца, цунна уллуе латташ вар зуламдаь саг. Кхы минут а йоацаш «герз хьадехийте деза» аьнна дага а деха, тlаведар старшина. Бера герз lо а ца дуллуш, дlаийккхар зуламхо. Нах чубахача цlеной подъездашта тlекьешка лечкъа а лечкъаш, зуламхо топ юзаш воаллаш сихха тlаккхийр цунна Исаев, хlама тока бера герз lо а домаде, самбо приемаца воккхавир из ше а. Цул тlаьхьагlа, отделене дlавигар. Ба герз а долаш вола зуламхо лоацача цо денали къонахчали гойтарегlа СССР Лакхехьарча Совета Президиума «За отличную службу по охране общественного порядка» яха медаль еннай В. Д. Исаевна.

Грозне Октябрьски РОВД сигнал кхаьчар Мирзоева цlерагlча улице тlа малаш-б це хоаш болча наха кхаесагара низак хlамаш а ахьай лела а яьй, аьнна. Из хlема хиннача моттиге бахар оперативни балхахой: милице капитан Азиев, угрозыска инспектор Израилов, старшина Мусхаджиев. Шоашта тlадилла гlулакх цар маькара чакхдаьккхарегlа, кастта лийцар зуламхой. Следстан йолаш гучадаьлар Краснодаре цар кхы а нах байха а бодаьб а хилар.

Кlезига даьц шоай гlулакх оперативно а майра а дарах тха болхлошта баркал оалаш тхога ухаш доле письмаш. Иштта Грозне яваш йолча Т. Золотченкос ше вайнне зийна зуламхо лаца из дика оарцегlвалaрегlа хеставу Октябрьски РОВД балхахо А. Калиматов. Шелковская яхача станицерча Л. Тлеце хоам бу, патрульно-постовой службе болхлоша У. Тагаевен, В. Якимовичан, дика оарцагlа а баьнна, ахча чу а доаллаш доле болча дечкаьдаь саг лецарах. Цу тайпара доле масаьаш дукха ду.

Советски lаьдал латтача шерашка дукха хувцамаш хиннад милица балха тlа. Чlоагlагlа эргаьхьиай балха формаши методаши, лаккхьиннай профессиональни говзал, кхыче тайпара хиннай балха lилма-технически кlийле. Амма ше хиннар а цуй революциони дог-уйла, граждански тlом латтача а Сийлахь-боккхача Даймехка тlема а шерашка Октябре коталонаш лораеш лаьттача шоай даьша леладаьча гlулакха чlоагlагlа тешаме хилар.

КПСС ЦК ноябрьски (1982 ш.) июньски (1983 ш.) Пленумий решенеш хьадаьд чурча гlулакхий органий болх тоабера lалашмата дика хьалаш. Парте дlадехараш кхочаш а деш, балха стиль тоаяра, служебни дисциплина чlоагlъяра, оперативно-розыскной болх тоабера, милице участкови инспекторий лоархlам лакхбара тlадерзадеь дола дукха организационни практически гlулакхаш даьд министерства органаша. Чакхдаьккхад чурча гlулакхий органий общественностацара бувзамаш, прокуратураца, халкъа тlаьхьожамаца, судаца, юстицеца цхьана гlулакхаш леладар чlоагlдера тlадерзадеь дукха гlулакхаш. Милице кергтера заеньеш дикалга дилаеча уж организационно а чlоагlъеш латт.

Партийни советски органаша кулгал а деш, общественноста хьинаре дакъа а лоацаш тоабу городий а районий а отделаша, чурча гlулакхий подразделенеш зуламашта, тlехдаьккха корта бозабу малараш мелара, тунеядствана, спекуляцена, кхыча правонарушенешта дуьхьалара къовсам. Оперативни служебни балха тlа дика толамаш доах Заводской, Грозненски, Гудермесски, Шелковски чурча гlулакхий отделий, Шатойски РОВД БХСС отделене (начальник милице капитан И. Э. Солтоев), Грозненски РОВД уголовни розыска (начальник милице майор С. Эскерханов), Ленински РОВД следствени отделене (начальник милице майор А. Темирбиев), Октябрьски РОВД дежурни даькъа, патрульно-постовой службе подразделене (командир милице сержант Б. Амиев) коллективаша. Гетара дика кхоачашду шоай балха декхараш Гудермесски РОВД следователа милице воккхагlа волча лейтенанта Ш. Хачукаева, Грознерча патрульно-постовой службе милиционера милице сержанта А. Уциева, НГlАССР МВД дежурне Х. Вахаева, Заводской РОВД участкови инспектора милице лейтенанта Н. Арбузовас, НГlАССР МВД экспертно-криминалистически отделене эксперта милице воккхагlа волча лейтенанта В. Маруценкос, ГАИ дорожно-патрульни служба инспектора милице старшинас В. Чуйкос, Ленински РОВД участкови инспектора милице воккхагlа волча лейтенанта А. Чагаева, кхыбараша.

Шоашта дукха а дезаш хараяьца гlулакх хьинаре ду шоай йоккха опыт къонеча ноахала раьза а болаш дlаетелача тха ветеранаша. Уж ба Г. И. Шадрин, В. М. Висантов, А. И. Толстов, Г. Г. Бережинский, С. И. Кутковой, А. С. Архипенко, Н. С. Сауратов, Н. Ф. Будков, Я. М. Федотов, кхыбараш.

Хоза дош ала доагlа, шоай за а ца хоеш милице болхлошта уллуе дlа а этта, общественни порядок хьаллоаттае гlо дене, зуламаш гучадоаяче, зуламсойн порядок телзаюраш лузцене милицене доккхе гlо деш болча хаьпа дружинникаш. Укх шера иттaш зуламаш гучадаьлад цар гlонца, кlезига бац цар новкъостал а деш лийца порядок телзаюраш. Къаьстта белгаьзта еза царна юкъе «Красный молот» завода, «Консервплодоовощ» объединене, «Терек» объединене дружинаш.

Кlезига даьц комсомольски оперативни отрядаша даь дика гlулакхаш а. Цар практикана чlоагlагlа юкъедаьхад центральни улицаш тlа сквераших общественни порядок лораяр дуьха дежурство яр. Оперативни отряда членаша доккха гlо ду кхуьш боагlарий гlулакхашта йолча инспекцешта.

Сийлен никъ бе советски милице хьабенар. Халкъа, социалистически Даьхене ше тешшаме гlулакх деш хилар, Коммунистически партена мутlахь хилар хьакхьинад цо шийн балхаца. Цо лоралу советски граждений вахар, унахцlено, боккъонаш, пачхьалкхен кlийле йола социалистически долахье.

Ш. МОГУШКОВ,
НГlАССР чурча гlулакхий министра заместитель, милице полковник.

ФЕ БlАРГЛОКХАШ

Вай хана республика моллагlча мийнге дlа-юха наха йиш я масса а тайпа автотранспортаца. Хlаьта ди тlехьа транспорт дукхагlа хулаш хиларца дуьзадена дукха къахьега дезаш хул пачхьалкхен автомобильни инспекце болхлой. Массанахьа дlакхача, деррига ва дезаш ба цар бlарг. водителашка новкъа дlа-юха лелара бокъонаш ца телхайта, гlалоца уж айхьаза ца хилийта, къаьстта а города юкъе. Уж шийн декхараш дика кхоачашдарна белгала ва Нохч-Гlалгlайчен МВД ГАИ патрульни службa наькъа къаьстта йолча дивизиона инспектор, милице воккхагlвола лейтенант Гагиев Абукара lадрахьман.

Из ва шийн новкъостаца Черноречински посте Ростов — Баку яхача новкъа лелача машинашка фе бlарглокхаш. Новкъа лелара бокъонаш телха ца яйтара тlахьожам лоаттабеш. Кlезига моттиг яц цо болх бе безар. Къулбаседа - Хlирайченца Нохч - Гlалгlайчен доазув къасталуча моттигера дезз Грозне чукхаччалца болча автотрасса тlа эс-зулам ца далийта хьаяар да цун декхар. Дика хов водителашта нlеззига толхаяь а шоаш толхаяь бокъонаш ца зуш юсаргlоацилга. Цудухьа кlезигагlа нийслу цига новкъа хулаш дола зуламаш. Къаьстта ле магац lадрахьмана корта бохабу малар а меле новкъа ерабоалаш бола водителаш.

ГАИ гlулакхе хилар шийн белгалонаш йолаш да. Цига болх беча хlара болхлочоа дика йоаза еза техника, водителий психологически хьал. айхьаза воацаш, дегlаца эхьаздел, гlулакх долаш хила веза. Уж хьисапаш хиларца белгала ва ше сапна болча болхлошта юкъе воккхагlволо инспектор Гагиев.

Милице болхлой нийслуча тайпара, воккхагlвола лейтенант а зуламхоца цкъа гlулакх тоссадена lийнаваш. Хlаьта из царел толаш волаш чакх а дийнад гlулакхаш. Водитель - зуламхо социаве, хила тарлуш долча зулама никъ бехкаш йола моттигаш дукха нийсъеннай Гагиевo балха тlа. Масала, Ростов — Баку яхача трасса тlа социаьа зулам далара кхерам болаш вола, къаранъ а мехиа машина лоаллаш вола «Горэлектросеть» водитель Кирьянов, машина лелара бокъонех а ваьккхав. Бакъда, гlулакх чаьх а далалехьа, ше меттавеча яха а машина тlа хайнав. ГАИ болхлоех ведда къайлавала гlийртав. Бакъда, Гагиева из кlелхара валийтавац.

Цкъа хоам баьб Ачхой-Мартановски района Шалажи-Юрта юкхе новкъа хатар хинна а чlоагlа лозабь нах ба аьнна. Из гlайгlане хоам кхаьчаб Гагиевга. Хатар хиннача сихагlа тlаккхачар из хиннай инспектора уйла. Нийсленначох ГАИ дежурнега хабар а даь, шийца болх беча [illegible] Гагиев. Кхалсага тlаккхитта автобус тlакалтlаяьнна а кхалсаг цун кlалъяха а хиннай. Иштта ийрча сурт долла ше а цхьаккха гlо ма деш веддав шофер. Ачхой - Мартановски РОВД ГАИ болхлой ян. Трунов, Самбиева, Кацоева гlонца lадрахьмана ха яхача хана цlагlара хьалацав Грозненски района Алхан-Юрта вaха водитель Цуртаев lумар.

Милице организаца дика болх барах Гагиевна дешад пачхьалкхен совгlаташ, цун наькх тlа къет Ленински юбилейни медаль. гlалат ца воалаш милице органашка болх барах енна шоллагlчен кхоалагlчен степена, советски милице 60 шу яха медалаш.

— Гагиев lадрахьман сина шийн болх безаш, лерттlа дlахьош волча сагаца болх бе безам хул. Шийн участок цо дика лелаергхиларах шеко ян. — йоах наькъа шоллагlча дивизиона командира, майора А. Куриева.

«Малгобекнефть» НГДУ ОРС-а коллективa, комсомольски организаце а шийх бенна тешаш боабац Гагиева. Уж бар 1967 шера милице балха дlаацара из могаваьр.

Цlена, хьаьнала къахьегаш, наькъашка зулам ца далийтара ха тlа латташ хьавоагlа ГАИ инспектор Гагиев lадрахьман.

А. ПЬЯНИКОВ, юрист.

Дозэл дехьара

Социалистически Болгарера хаамаш

ДОТТАГlАЛА ЦlА

Каст-каста йоаних Болгаре советски lилмани техникан Цlенах из цlа. Укхаза дукхагlа довза йиш я столице бахача наьха а цар хьаьший а вошал долча мехка lилмах, техникех, культурни вахарах довза кердадараш. Стендаша, выставкаша дувц вай пачхьалкхенашта вlашта леладеча дукхача тайпарча гlулакхех, 1990 шерага кхачалца йолча хана Болгарен СССР-ен материальни производства даькъе специализаци кооперированни яра генеральни схема толаме кхоачашхулаш латташ хиларах. Болгарски советски lилманхоша, масала, карарча пятилетке цхьан хьа а хьегаш разработка из прикладной фундаментальни тайпара йолча йиъ бlаь совгlча темана. Къаьстта бертате да цар цхьан леладу гlулакхаш езача промышленносте, электронике, производстван управленен автоматизаци ега, биотехнологе, селекце, генетике.

Советски lилман техникан Цlагlа хул СССР ениш продукци арахецача предприятей коллективайи советски специалистийн вlашагlкхетараш. Лекцешка, сайренашка, диспуташка, кинопросмотрашка, хlаьта иштта «Октябрь» яхача кагирхой политически клуба заседанешка укхаза вlашагlбеттаьлу кагий нахи мехкарийи.

(АПН).

КЪАХЬЕГАРАШ — РОБОТАШ

Тlеххьарча шерашка дикка хlамаш карагlдийшад электрони промышленноста толамий кlийлен тlа хьаьча болгарски роботостроенена. НРБ специалисташа КамАЗа лаьрхlа хьаьча а йонтаж лья а хьаьхарча портальни манипуляторий лакха мах барах кердадараш лехаре а йола стимул хилар мехка цу даькъерча новаторашта.

Халача, хувцалуш хlема йоацаш шилле цхьан тайпарча къахьегамах саг мукъаваькха ца lеш. цхьабола болх саго чул дикагlа, сихагlа, нийсагlа, цу тlа а lалаьмате халача хьалашка булургбола механизмаш хьаяр — иштта декхараш да технически кибернетика Софийски института специалисташа къестадераш. Машинаш ерашга, масала, хlаназе а гlо ду цар шоаш хьавьча басар хьаяхарца дувзадена защитни покрыти йолча, сага уннахцlенона зене хила мега дукха ихы балхаш деча «РВ-210» яхача робото. Е. О. Патона цlерагlча Киеверча электросварка института lалашхоаца цхьана оттаьй «изотрон» олача защитни среде электродуговой сварка яра автоматизированни комплекс. Болгарски - специалистий гаргтарча хаана йола планаш — керамически промышленноста йола механизмаш, роботашта монтажни наашта йола сенарии устройстваш хьая.

(АПН).

Политически обозревателa заметкаш

Хьанна эш Турце АВАКС яха самолеташ

Турецин непайоазоно дача хоамех Конья яхача Турце тlема-фегарча база (Анкарана шин бlаь километр гаьна) кхаьчай АВАКС яхача системагlа йола американски шин самолет. Пресса хоамех, уж самолеташ-шпионаш хlанзе а Турце территоре тlа цун лоалахарча доазонашта юкхе гlолла лелаш я...

Дагадохийтаргда вай, АВАКС системаца йола самолеташ Турце цу тlа а белгала Конья яхача базе а яхийтарах дола дош 1981 шерре а къовстадаь хиннад НАТО штабе. Дагадохийтаргде вай иштта, укх шера апрель бетта Турце оборона министра Халюк Байюлькена дlакхайкадир Конья базе октябрь бутт боалуш эшаш йола оборудованеи а оттаь шиннегара яхьега кхоачаш йола АВАКС системан самолеташ тlаяца кийча хургйолаш тоаеш латташ хилар.

Турци lаьдалаш дикагlа хургда аьнна хеташ да АВАКС яха американски самолеташ шоай мехка кхачар шерра дlа ца яхайлича. Хаттар отт: хlана? Хетаргахьа, турецки территорех лоалахарча мехкашта дуьхьала агрессивни гlулакхаш леладара йола США плацдарм хулаш латташ хилар дя тlехьа къагагlа гучадулаш хилча. цу мехкий столицай оагlорахьара шеко а йоацаш дукха хаттараш долалург хилари Турце халвь цу гlулакхашта раьза хурт ца хилара хоаш хиларагlа да из.

Новкъа хургац АВАКС яхараш фу самолеташ я а уж фу де лаьрхlа я а дагадохийтара. Гаьннара хlама радиолокационно гучадаккхара, ладувгlара управленин яра йола американски самолетий система а из. Боинг-707 кlийлен тlа хьаьча цу самолетий борташ тlа латтача лаьрхlача электронни аппаратура lалашду лаьттан тlерча, фегарча, форда тlерча хьала радиолокационни тlахьожам лоаттабелга, хlаьта иштта информаци гулъелга, цунна обработка елга, из кхача езача дlакхоачийтелга, кхьмет тел хьежорга самолеташ тlахьожелга а.

Лоацагlа аьлча, АВАКС яха шпионски сигала лела система Турце хилар деза американцашта цу мехкаца доазув долча пачхьалкхенашта дуьхьала разведывательни данеш гулъяран обработка ярах. Иштта, масала, «Тержюман» яхача газето деча тешалагlа, турецки доазонашта юкхе гlолла хlара денна 14 сахьата полеташ ши АВАКС яхача самолетина зуврeда Иране. Ираке, Сире. Ливане, Афганистане, регионa кхыча мехкашка латта хьалаш. Из гlулакх деш фегарча шпионаша координированни ергья шийн балха Ливанерча американски бlуна группировкашцеи Средиземни форда тlа база йолча США 6 флотацеи. Белгалдоах, АВАКС самолеташта задани енна хилар Гаргарча Малхбоале латтана США «сихха даржача низашта» эша гlулакхаш де аьнна.

Цу тайпара. Вlашагlхьйтта Штаташ сихъенна чуглерташ я хlанзе а шоай ворхl йоккха тlема базен ялх эзар сагага кхоачаш гаризонаш а йолаш йола ятташ кхыйола объекташи опорни пунктaши йолча Турце. Хоаш да иштта, Турцерча американски тlема складашка ядерни герз долга а. Тlа-тlа сихагlа чакхйоах туркий лаьтта шеррача масштабагlа йола НАТО манёвраш, къоастадаь дагача советски доазон тlа, хlаьта вай мехка теркал ца деш а дисац из. Цу ерригача факташа йоах, НАТО кулгалхой Турцех тlема плацдарм е дага болаш а цу мехках туркий халкъа хьаштаца доагlаш хlама доацаш йола шоай агрессивни планаш чакхъяхара пайда эца лерхlаш а ба. Долча бесса аьлча, турнашта эшаш хlама да бlаргаш а дувцадаь Вашингтона ловр де гlертар? Турценен lарбий мехкаштех, хlаьта иштта цун Иранацара, деррига бусалба наьха дуненцара, цхьаккха а юкъера ца воаккхаш беррига цун лоалахошцара гlулакхаш чlоагlа толхадердолаш а чоалхане дераргдолаш а ма дий, из деррига. Укхаза-м долаш да оалаш долча бесса. уйла е езаш хlамаш. Хlаьта Гаргарча Малхбоалехьара кхохкам дlахо ирбаларга дугаш йолча АВАКС самолетий полетаца Вашингтон цу регионерча шийн авантюристически планашта Турце кхы кlоаргагlа юкъейяга гlертаь хилара тешаш деш хlама да, ихаш бола Анкарера политически хlинаши зуш бараш бакъ а лув.

Тахан, вайна гучча тайпара, турецки территорена тlера фен арс практически карасрзае йоланнай американски самолеташ-шпионаш. Тlаккха ма чаь хlаьта Пентагон кховна ше НАТО чудоагlача массехк мехка кийчъяь ядерни тиъмаш доле ракеташ «Першингаш» Турцена начйохка гlортарг ца хиларах бола тешам? Цу тайпара бола тешам боацаш ба. Амма цу тайпара уйлаш, малхбузехьарча прессо хоам баьча тайпара, Вlашагlхьйттача Штатий йолаш я. Цудухьа цхьаькха дича а Вlашагlхьйттача Штатийн Къулбаседаатлантически блокен Европе ега юкъерча тlема нийчонел, блока мехкашка гаьна яхара виз юкъера бола корда ядерни ракеташ дlаийсъе дагадолаш хиларах хьакъоастаде йиш йолаш хlама дац АВАКС самолеташ Турце кхачар. Социалистически мехкашта шпионаж деш НАТО чудоагlача дукхача мехкашка практически дийнахьа а бус а сигала лелача АВАКС-а система самолеташа, хlана деза разведслужба эш хургьа Турце.

Доха безам беце а дагадох, шийн хана керте США а латташ йолча НАТО юкъе хилар моллагlча мехка а кхераме да, хlана аьлча цун безам беце автоматически тlема юкъебаха тарлу из, яхьа де Голла деш. Долча бесса аьлча цхьан тарлулург дий-тош цу е вокх мехка а, цу даьк хlана ювцача Турце а, США аьнар де дезаш йолча партнера роли пачхьалкхе шийн мукъахьа хилари? Дуккхача хана деза ма леладой Турце Советски Союзаца, Гаргарчеи Юкъарчеи Малхбоален мехкашца традиционни доттагlий гlулакхаш, царца эцар-дохкар ма дой. хlаьта, дагадоххарагlа аьлча цар мехкдаьттаца lалаш ма йой. Цхьабакъда, нагахьа санна Турци США аьнар а да ше НАТО член хиларах тарра СССР духьаларча, доттагlал долча бусалба наьха пачхьалкхенашта духьаларча агресса плацдарм а хинна дlаотте, из лер йоацаш доаргдац Турцена. Хетаргахьа событаш цу оагlорахьа ластар цхьанна тайпара а тарлургдолаш дац НАТО стратегаша хlаьз чlоагlа теркам тlабохийташ долча Турце халкъа хьаштаца.

Владимир КАТИН.
(АПН).

ГДР. Образованнега дина делаг ва Шварценбергерчи Оахкалай лоамашкара дахчах бlаргlан ю гоязанг 32 шу даьнна Олоф Ульбрихт (сурта тlа). Студент волча шеран хьалха хоаллимин цу даьчо уйла тlаьза хиннача цо хlана шин суьрта а мукъа ха дlабойлит цу гlулакха. Цун цlагlарча мастерски латт 300 совгlа сахьтварине бlаргlан беpарнаша [illegible].

АДН—ТАСС сурт.

Фабрика толамаш

Наха хова хеташ а езалуш а я Шалински района Дуба-Юртарча керамически изделей фабрике хьаеш йола пхьегlаш, совгlата теда сувенираш, иштта кхыяраш. Хlаьта хьаеш йола хlамаш дика ярал совгlа, фабрика коллективо дикка тlеххоачашъю пачхьалкхен план. Масала, укх шера итт бетта фабрике арахийцай 310 эзар сом маьха продукци. Из шера планал а тlех а, хlана аьлча бlарччача шера а планагlа арахеца йоагlар 328,1 эзар сома маьха продукци хьара яар.

Хlаьта фабрике хьаеча хlазашта юкъе шик тайпа дикалла Знак еннараш а я. Царех я «Бустам», «Везам», «Герз», яха сувенираш, «Зиза» яха тук, бурч лоаттаду набор, «Зура» яха ваза.

Дика къахьегарашта юкъе ва технолог вола Арсункаев Абу, кхоь рационализаторски предложене юкъейиккхьай цо укх шера. Иштта хьинаре къахьег бохлоша Арсункаева Билас, Джамулаева Лайлас, кхычар а.

З. МУХАДИНОВ.

КАГИРХОЙ ХЬИНАРА ХЬАСТ

Советски мехка цхьаккха предприяти, учреждени хургьац къонаберий хьинар ца оаш. Цар цунца цхьана lомаю марксистско-ленински теори, lилманен техниканен карагlдаьинараш карадерзаду, общественно-политически вахаре шерра дакъа лоац.

Цу тайпарча хьисапе болх беш, бахаш, дешаш ба Наьсарера кагий нах а мехкарий а. Эзар совгlа къахьегамхо, 42 комсомольско-кагирхой коллектив я районе пятилетка кхоалагlча шера заданеш хаиал хьалха кхочачаш яр дуьхьа социалистически яхье а яьнна бервате болх беш. «Цхьайтталагlча пятилеткана — кагирхой хьинарера къахьегам, инициатива, кхоллам!» яхача боламе баьнача царех дуккхачар шоашара баццз дика гlулакхаш гойт. Иштта, ВЛКСМ Наьсарен районна бюро члена, Гl. Ахриева цlерагlча ваода слесара Халгуев Тlахlира, автотранспортни предприяте водителa Кодзоев Мухьмада хlанале укх шера заданеш кхоачашъяьй.

«Цlе косынка» яхача доярка республикански конкурса ах шера итогаш йича гучадаьлар котъяьинарашта юкъе «Назрановский» совхоза доярка Айдаева Хьулимат йолга. «Комсомола сийлен летописа» юкъеяхай «Электроинструмент» [illegible] М. Инарниеви Х. Оздоеви кулгал деш йола комсомольско-кагирхой бригадаш. ВЛКСМ ЦК Знак еннай «40 лет Октября» яхача совхозерча къонача механизатора А. Зурабовна.

Укх шера боккха толам баккха аьттув баьнаб № 2 йолча Пхьилекъонгий - Юртарча дешархой бригада. Кхо гектар долча аьттан тlа шекара свекдаш кхееш хиннача цар кхьера лаьрхlача гектара тlера плакагlа якха езаш хиннар 230 центнери социалистически декхар 250 центнери йолча. 488 центнер чуера. Хlаьта опытни участкера царна яьнар кхы а тlех яр — гектара тlара 600 центнер.

Кагирхошта къахьегама кхетам балара гlулакх айкха кхетама балхаша дувзаш чакхданкха гlерт района комсомольски организацеш. Из доош къаьстта теркалде яьннай уж укх шера КПСС ЦК июньски Пленум чакхъяьиначул тlехьагlа. Цу даькъе боккхача лоархlаме да комсомольски а экономически а дешара система яккха вlашагlтlехьъяьккха дехаеш хилар. Карарча шера политдешара юкъеэзаь 474 кагирхо. Царна хьехаш бола беррига пропагандисташ коммунисташ ба, царех цхьаннегара дlа мел нийкхар вуааш чакхьякха ба. Парте чурея арахьарен политика къонабарашта дlайовзийташ, марксистско-ленински идеологе лоархlамеча дешашта пропаганда еш ва районера 359 лектор.

Шоай хlара дешарча вахарца коммунистически идеалашта, парте гlулакха шоаш тешаме болга дlахьокхара бокхача маьхера я «КПСС XXVI съезда решенеш — вахаре!» яхача дешаргlа еш йола ленински зачет. Укхаза дакъа лоацаш ва районера 8700 кагирхо, шоашца 6600 комсомолец а волаш.

Тайп - тайпара мероприятеш чакхйоах районе Сийлахь - боккхача Даймехка тlем тlа советски халкъо котало яккха 40 шу дизара даха ма доагтlара чакъадахар дуьхьа а. Къонабарашта тlема - патриотически кхетам балар тlадеркадаь да уж шоайех морально - политически денал долаш, нравственно-унахцlена хилара башхалонаш йоахваш кхийтара. Хlаьта цу дерригe lалашду шийн Даьхе езаш, мичча дана цун доазув, сий лораде кийча хургвола саг хьалхевелга. Цудухьа оала даим йоаххо в Советски Эскаре гlулакх де Наьсарера дlаухa кагий нах эша кийчо йолаш, даьй эздий гlулакхаш дlахо дебаде лоаш хилийтара. Тlема, революциони, къахьегама сийлен моттигашка гlолла ега Ерригсоюзни походе дакъа лоацаш ва 6200 адамагlа йоlа.

Интернационализм советски наькъа эггара эздийча оаналех цаl я. Комсомола райкомо хоам бу Къулбаседа-Хlирий АССР ВЛКСМ Пригородни райкомаца цхьана вlашагlкхетараш деш чакхйоахача мероприятей. Болхлой а творчески а делегацеш дlа-юха ахарах, лоалахой опыт, эздий традицеш йовзарах, цхьана культурно-массови мероприятеш чакхъяхарах тхо доккхий деш хlама хул. Цу тайпара гlулакхаш тхона юкъе тlа-тlа шерагlа даржаш латт.

Районни комсомольски организаце пионерски организацеш шийн резерв а лерхlаш, даим лостам тех цун балха, кулгалделга вргадоаккхаш тоаде гlерт. Хlанз районе пийс эзари ах бlаьи пионер ва. 39 дружинано чубоагlаш бола уж хьинаре дакъа лоацаш ба Ерригсоюзни наькъегlа ега марше. Хlаьта шийн оагlорахьара комсомольцаш а дицдолийташ бац шоаш парте тlах аьнна бола гlончий хилар. Цудухьа цар боча а сий деш а лоархlаш лелаю боккагlчар революциони, тlема, къахьегама традицеш. уж хlара денна ялар сапна ебаю.

М. ТУМГАЕВ,
ВЛКСМ Наьсарен районна хьалхара секретарь.

«МАССАЗА А КИЙЧА»

— Из цӀи йолаш я П. Захарова цӀерагӀча изобразительни искусствай Нохч - ГӀалгӀайчен республикански музее хьайийла живописа, скульптура, графика дӀа-хьа лела Ерригсоюзни выставка. Из вӀашагӀъеллай СССР культурах чурча гӀулакхийн Министерствина а СССР художественнай Академе а.

Выставко вайна гӀо ду хало Ӏоаш, Ӏоажала дукьала латташ халкъа Ӏаьдала моастагӀашца лира къовсам лоаттабеш, харцчунна, дегазчунца машар боацаш, дикадар, хозадар лорадеш советски милице 66 шера хьабенача наькъа тӀа экскурси е. Цу дакъе эггара кӀоаргагӀа чудоацам болаш, из вай дувцар дашхара басарех дика пайда эцаш, композици хоза йолаш да город Пермерча РСФСР халкъа художника Е. Н. Широкова «Ӏкерам тӀабессад революцена» яха живописни картина. Йоккхача, кхерех ячча адане фон. Хьалтеха доалла цӀе лозунг цкьаи оагӀорахьара Ӏодаьккха Ӏоолладенна улл. Цу шин детало а дика гучадоаккх революцена тӀабессар бокха кхерам болга. Сурта хьалхарча плана тӀа ва В. И. Ленин Ф. Э. Дзержинскийн, царна тӀехьашкахьа латт революцес къахьегама сага енна паргӀато моастагӀашта дӀа ца яла шоай са дӀадала кийча болча цӀеча гвардейций отряд. Ха яц дукха дувца, тӀехьтетта йиш йолаш доаца кхераме а Ӏалааьмате бехктоххаме а гӀулакх да хьалхашка эттар, цудухьа сихвенна ду сийлахь-воккхача баьчча В. И. Ленина Дзержинскеца деш дола къамаьл, из дика гучадоаккх цо дӀадахийтача кулго, Феликса бирса бӀаргахьежаро. ТӀаьттар мел чӀоагӀа кхерам бале а, бока ца бохаш наралвца гӀулакх майра а дендле а дӀахьоргдола нах ба художника турпалаш.

Атта хиннадац вай даьшта революци е а из яьчул тӀехьагӀа керда вахар Ӏодилла а. Чура а арахьара а тӀагӀерташ дукха моастагӀий хиннаб. Историе из оагӀув дика йоаших художникашца. Царех да одесситa Д. Ю. Беккера «Аьшка гварди», бакинца А. М. Алескерова «Чекисташ» яхача серера графика шн сурт, москвича С. В. Миклашевича «Советски милице истори» яхача серера офорташ. москвича Л. И. Влиха «Дай къонал» яха скульптура. Душанберча И. Р. Рахмаева «Халонаш лайна къонал». Ашхабадерча А. Мухаммедова «Хьалхара туркмений милиционераш» яха живописа, графика, скульптурни балхаш.

Россе йистошка бехаш болча тайп - тайпарча къамех болча къеча, мискача наха Ӏалаьмате чӀоагӀа сатийсад Советий Ӏаьдал оттарга, сатувсрал совгӀа, ма могга денале гӀо даьд из доаиккаш а дӀачӀоагӀдеш а. Цу наькха из бевам гучабоаккхаш да Фрунзерча Ю. Е. Соломахина «Отряд накъаяккхар» яха офорт. Малх чубуваш баьдлуш латта ха я художнико гойтар. ЦӀеча эскархой отряд я, доккха дехкар кхоачашде араьнна. Вайна ма харра, революце хьалхарча шерашка Средни Азе дукха хиннаб тайп - тайпара басмачаш, кхыйола бандаш. Царех цхьа банда хӀалакъе йодаш я отряд. Хала а кхераме а шикъ аьттув болаш чакхбаьнна юха цӀаерзайла хьо аьнна ловза боахаш санна миӀ-миӀинге художнико дӀаоттабаьб цу юртара хьагулбенна нах.

Вайна массанена дика бовз цӀи хеза вола чекист Я. Берзини разведчик Р. Зорген. Царна хетадаь да художника А. Д. Налогина «Я. Берзини Р. Зорген вӀашагӀкхетар» яха доккха живописни сурт. Цу шинне Ӏалаьмате чӀоагӀа къахьийгад гитлеровски Германега тӀом ца хьоабайта а, из хьайначул тӀехьагӀа милитаристски Япони цунна юкъе ца яхийта а гӀерташ.

Сийлахь - боккха Даймехка тӀом, блокадни меца Ленинград, из хала ха гойташ да ленинградца А. Н. Блиока «1942 шерара блокадни Ленинград» яха сурт. Цу халача, бирсача шерашка а дизза шоай дехкар кхоачашдеш хиннай вай милици.

Советски милице историех дийца Ӏац из выставка. Дика доаших цо цун таханара ди а, халкъа рузнъа, цун къахьегам, салоӀам лорабеш вай хана къахьегаш из йолга. Къаьстта дика гучайоаккх из тема перияка. РСФСР заслуженни художника А. П. Зырянова «Порядок лорaeш» яха офорта. С. И. Грачева «Бийсанара дозор» яхача сурто ленинградца В. А. Кузьмичева «Зулам даьза» яхача темпера.

Дукха да выставке милице болх беча тайп - тайпарча наькъа портреташ. Цар тӀа хьагойташ ба хьалхагӀа денал гойтагаш, хӀана болх беш берш. Царех да Липецкерча В. М. Лупанова дилла участкови инспектора С. Ларина. Вологдерча РСФСР заслуженни художника В. Н. Корбакова юртарча уполномоченни волча воккхагӀча лейтенанта Лескова, Москверча РСФСР заслуженни художника «Полковника Л. Львова портрет», иэмадараш.

Лира къовсам доаттабу милице а дружинникашa а тайптайпарча зуламхоех вай Ӏалаш лоралеш. Из тема а дика йоаших ленинградца. Узбекски ССР комсомола республикански преме лауреата А. А. Мельникова «ХьунагӀара патруль», Куйбышеверча Е. Д. Горовыха «Заповедникe яьнна топ» яхача сурташа.

Лоаца аьлча, советски милице сий дола истори а тахана цун денале кинъ а дика бовзийт выставка.

В. АВАДИЕВ.

МУЗЕЯ КЕРДА ВЫСТАВКА

Укх бетта шийтталагӀча дийнахьа 65 шу дуа Грозне бӀаь дийнахьа лаьтта тӀом чаккхбаьнна. ХӀаьта из дӀабелгал а довиккхаш Нохч - ГӀалгӀай республикански краеведчески музее хьеелла кийчъяьй лаьрхӀа йола выставка. Дикка къахьега дийзар цу тӀем тӀа лакъа лоацаш хиннача нахах дола цхьацца каьхаташ, материалаш гулъе. ХӀаьта бӀаь дийнахьа Грозне лаьттача тӀем тӀа дакъа лаьцарел совгӀа, выставка зуви гражданска тӀем тӀа лакъа лаьцача нахах.

Къаьстта теркам тӀаозаш я К. П. Тумбинских, И. Г. Мальсагових, М. Хаинeвх, М. Напаевх, Д. Акаевк йола материалаш, цхьаццa пар лелаадь каьхаташ, сурташ, в. кх. дӀ. Масала, К. П. Тумбинский хиннав «Къахьетамхой Ӏаьдали кортамукъалеи бахьан къовсам лоаттабер» яхача бронепоезда командир. ХӀаьта бӀаь дийнахьара тӀом болча хана из Грозный лораяра комитета член хиннав, Грозней комендант хиннав.

И. Мальсагов, М. Хаинев, М. Напаев граждански тӀеме юкъе дакъа лаьца ба. ХӀаьта Д. Акаев нохчий цӀеча эскара говрбаьрей сотне эггара хьалхара командир хиннав. 1920 шера сентябрь бетта из делегат а волаш, нохчий вакил а волаш дакъа лоацаш хиннав Малхбоален халкъий съезде.

Грозне бӀаь дийнахьа хиннача гӀемах а цун доакъашхоех а, ишта граждански тӀема доакъашхоех а довзийт музея кердача выставка.

М. ДАЛАКОВА,
музея йоккхагӀйола Ӏилманна болхло.

МАРКАША ДУВЦ

Вай республике дукха нах ба маркех йола тематически коллекцеш гулъеш. Царех цхьабарашта хозахет Даьхен а доазол дехьарча а художникий суртий репродукцех араш. Филателисташа лаьрхӀа укх шера арахийцай голландски живописах йола маркаш. Из сери хетаь я Эрмитажерча Рембрандта картинашта. Ишта Рафаэль ваь 500 шу дизара хетаь цун цхьаи суртах йола почтови миниатюра а я арахийца. ХӀаьта октябрь бетта араяннай Белорусе живописа хетаь йола маркай бӀарчча сери. Цу тӀа ба БССР Паччахьалкхен Художественни музеяра балхаши Третьяковске галереяра М. Савицке «Партизаний мадонна» яхача картина репродукци.

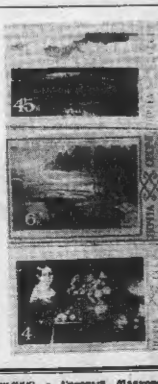

П. МИНАЕВ.

Ялтера А. П. Чехова цӀамузей — цига сиа лоархӀача моттигех цаӀ. Цу чу болх беш а вахаш а хиннав яздархо 1899-ча шера дена 1904 шерага кхаччалца. Укхаза яздаьд А. П. Чехова «На святках», «Дама с собачкой», «Нускал» яха дувцараш, «Орчу», «Боалий беш», «Кхо йиша» яха повесташ.

Цу музей-цӀагӀа мемориальни кхо цӀа да. Экспозицешка — фотодокументаш, СССР халкъий а доазол дехьарча мехкий а меттала даьха бӀаьш дола А. П. Чехова книжкаш.

СУРТА ТӀА: музее баьхкараш экскурсия художника Я. И. Цветковас диллача А. П. Чехова суртага хьожаш [illegible].

В. ЕГОРОВЕИ
В. КОШЕВОЯИ сурт.
ТАСС фотохроника.

СУТАРЧА САГА ХИННАР

Сакъердаме дувцар

Массаза а Мусбика дувцахоч боккха сакъердам хулар шоферашта. Дикка юкъ яьккхар цар цу хана а цо дувцар хоз а дешна белаш багӀаш. Мусбика из тӀеххьара дувцар чакхдаьлча шоферашта юкъе вагӀача партийни организаце секретара Хьусена царгахьа дӀатӀа а вийрзa аьлар:

— Сона ихы а сакъердамегӀа даьра хет укх вай тхьамада шоай юртарча цхьан сутарча сага даьр. Дувцал вайна. Хьасан, мишта дагадехар хьона цу сага из хӀана тӀаоттаде? — Хьусена цхьангетара хеза хила дезаш дар цо даьр.

— Вай мехка эггара хьалхе колхозаш Ӏоехка ха яр иа, — сих а ца луш, саббарe дӀадоладир дикка воккхагахьа лестача Хьасана шийн къамаьл. — Цу шера тха колхоза сар цӀена грузовик «ГАЗАА» солаш хинна машин. Со из лехкаш вар. Цхьан дийнахьа колхоза председатела дехар а даьсон, аьшкахьар Ӏаддали, колхоза контора лораеш вола Товботи, Баматгири яхаш цӀи йола зӀамсага са машинача хьунагӀа дахар дахчаи кӀор баккха. Геттарa хала болх хиннабар из.

Эггара хьалхарча дийнахьа тхо хьунагӀа долхаш председатела кхо-йикъ иилограмм хила метаи дулх дилийтар тхона, шига кхекха а даь шоашта дуаргда оаш аьнна. Хьуна цӀенача фета геттара чаме хеташ диар оаха из. Иззал дар шоллагӀча дийнахьа цо тхона хьалэдаьр а. Деррггаш цхьана Ӏо а хайше, безаме дуар оаха долкъайна хӀама.

КхоалагӀча дийнахьа тхо хьунагӀа долхаш хӀаьтта бийнача тешача истара корта белар тхона колхоза председатела. шин дийнахьа тхона баъал а хургболаш. Хьалха санна цу дийнахьа а хоза цхьан Ӏо а хайша, тхоайла дӀа-юха беш бегаш а болаш, кхийкха баьнна ах корта тхоашта юкъе Ӏо а билли, тхоаш дизалла чаме хӀама диар оаха.

ЦӀаьхха тхо хьунагӀа дахача кха эллар аз юхебиса хиина ах корта. Новкъостана даьча дехарах, тхоай бесагаца Малинатаца кӀеззига се Ӏомавенна хиларах, поварел аз сайна тӀаийцадар. Тхоашта эша яьй, надаш, Ӏагаш, кхьараш а тхоай цӀагӀара хьаккхухьар аз. Массадолча хӀамашна боккха аьттув боалар машин тхога хиларах.

Ханна тхол дикка воккхагӀа хиларах эхьи бехки хеташ, эггара дикагӀйола дулха чӀегилгаш Товбота хьалхашка Ӏоехкар оаха. Сий деш лелавора тхьамада массадолча гӀулакха а.

Кхийкха баьнна корта аз яь чура хьабаьккхача, согахьа хьатӀа а вийрза Товбота аьлар:

— Хьасан! Цох вийсса диъ дакъа а даь, хӀаранена кхоачар шиш-шийна хьалхашка Ӏодиллача бакъахьа хет сона.

— Беташ бу Ӏа, Товбот? — хьаттар аз, цо из аларах цӀаьрчоа цец а ваьна.

— Даьра баш! Дулхах довкъош дича бакъахьа а ма хет! — юха а ше аьннар бакъдеш йист хилар Товбот.

— Ай, хӀанзалца доаиъош а деш мича дияд вай ер! Хьайна мел деза дулх даа бокъо йолаш ма вий хьо, цул совгӀа, хоза а мичад из! — цӀенхаштта дулхалваьлар со Товбота аьнначох.

— Хьасан! — аьнна хьа йист хилар тӀаккха азеи Товботен уж къамаьлаш деча хана мотт сецача санна, йист ца хулаш ваьгӀа аьшкапхьар Ӏаддал. — Ер вай тхьамада а ва, хӀаьта укхо яхар динза вай дарс а даш, Товбота бакъахьа хеташ хилча, кхы за а ца йоаеш, геттарa сиха бекъа беза е корта.

Единоличник волаш дикка юкъ а яьнкха, тӀехьагӀо шира дӀаьзвеннавалар Товбот, колхозе. ДегӀа дукха хало хурейноаца хьахол хьа а мийца, дӀавехавар из. Вахари лелари наькъачое тара доацаш саг вар Товбот. ТӀера цацар дикан тӀа вахаре, вахавза ца ваьлча марс водацар во делача а. Цхьан сага бӀаргавайнавацар из махаца сакъердаш вагӀаш а.

Юххера диъ дакъа а деш, из юхебиса ах корта бекъа безаш хилар со. Цул тӀехьагӀа Баматгире новкъостал а деш, ира диг детташ из бохабе эттар тхо. Цу хана Товботи Ӏаддали дӀановкъалара баьлар, тхо цхьаь а дита. ТӀаккха Баматгирецa барт бир аз сайна цариа дича бакъахьа хетачох. Сол дийттанхийтта шу зӀамагӀа вола Баматтгири аркхъал а ваха велавелар, сона дагадехача гӀулакха чӀоагӀа реза а хинна. Цул тӀехьагӀа геттарa сиха диъ дакъа дир оаха кертах. Из болх баь тхо йистедоаллача хана хьатӀабахкар Товботи Ӏаддали. ТӀаккха чӀоаггӀо цӀогӀа а техa аз аьлар:

— Товбот! ДӀаверза! Аз хьайта е уллар хьан дакъа да аьнна хаьттача, хьайна бакъахьа да аьнна хетачунна цӀи йоаккхаргья Ӏа. Иштта е доакъой ца дийкъача нийса хургда аьнна хеташ сона!

— А-а, аз аргдац! ДӀаалийта Баматгирега! — кулга оамалех духьале а еш, Ӏохайра Товбот.

— Баматгири! ДӀаверза хӀаьта хьо! — аьнна аз аьлча, букъ согахьа а болаш, дӀавийрзар зӀамига саг.

— Ер хьан дакъа да? — аьнна цӀеаг ӀотӀа а яьекха аз хаьттача цунга цӀогӀа ийкхар:

— Из даьра да Товбота! — тӀаккха хьа а ийца цунна хьалхашка Ӏодиллар аз цо цуи да аьнна дакъа.

— Ер хьанад?
— Ӏаддалий!
— Ер?
— Из дакъа сайна хьожадича бакъахьа ма хет сона, — аьлар юххера Баматгире. ХӀаьта диълагӀа дакъа сона кхачар.

Тхо-тхоай дулха доакъош хьалхашка а дадаш, хӀама дая доладелар тхо. Цхьа кинъ яьннача гӀолла хьалхагӀа Товботагахьа а дӀахьежа, тӀаккха шиш-шийна веза а венна, согахьа хьехьежар Ӏаддал. Сайна хӀама ца довш санна, тхьамадагахьа дӀахьежар со а. КӀор мо Ӏаьрживча истара бордах ший дагтара шерташ гӀертаеш воаллар Товбот. Цо церташ массаза гӀортаю, болата пружина санна, ӀовӀаьша додар истара борд. Бакъда, ший даггара цох чӀегилг хьаинкха воларах, гӀулакхъ хилацар Товбота. Цуина кхача дакъа хиннадар духхьаз бордехи мочхала тӀеххехи даь. Цхьа зӀамига дулха чӀегилг тӀа а кхесса, из санна во дакъа хиншадар Ӏаддалийна кхачар а.

Дикка ха яьнкхар Ӏаддала сонеи Баматгирени бӀаргахьежаш вагӀаш. Из а, Товбот а вӀалла тернал а ца беш, тхоашта дуалуча тайпара дулх дуаш доахкар тхо. Юххера а из гӀулакх кхы ла ца мегаьча Ӏаддала тхона хьатӀа а вийрза аьлар:

— ДӀале Товбота шоашкарча дулхах дулх!

Цо аьннар вӀалла тернал а ца деш дитар аз а Баматгире а. Оаха шийдехар тергал ца дича, геттарa вгӀаз а ваха цхьан метте воагӀа ца лупп хьийзар Ӏаддал.

Цул тӀехьагӀа цу гӀулакха дикка уйла еш а аьгӀа, сихвенна тӀехнаш цӀенъеш воаллача тхьамадагахьа дӀавийрзар аьшкапхьар. ТӀаккха доккха са а даькха, Ӏаддала аьлар:

— Товбот, ба-м бар хьона Ӏа вайна е тайша болх!

С. АУШЕВ.

Районашкара
хоамаш

БОЛХЛОШТА ДОЛА СОВГӀАТ

Вахара а, быта а, кхыдола а хьалаш дикагӀа ме хул моллагӀча предприятe, боахаме болх дикагӀа дӀебодаш хулга хоаш да. Цу гӀулакха теркам тӀабоххйт Назранерча мельзавода кулгалхоша. Цун дола тешал да укх деношка заводa къахьегамхошта лаьрхӀа йола керда столови хьаелларгхилар. Хьалха зӀамига, готта, дика хьалаш доацаш йолча столове доаттӀача тайпара кхоачашдацар къахьегамхой хьашташ. Цудухьа болхлой ха а дукхагӀа йовра. ХӀаьта хӀанз паргӀатача, сийрдача столове чам бола хӀама даа йиш хургья мельзаводе болх берий. Цул совгӀа, гаьна дӀаaха ца безаш заводa вол а из. Раьза ба болхлой шоай ишттa йоаххо еш хиларах.

КЕРДА ТИКА

Чечен - Ауле юрта йистте бахача наха хала а гаьна а яр юрта юкъе йоаллача тика тӀа аха. Цудухьа духьал маьхх йохкар мунъагӀа тика хьалъяр дийхар юрта йистте бахача наха. Из дика тертал а дир Грозненски района кулгалхоша, района кооператораша. Маьхх йохка тика ях ца Ӏеш Чечен-Ауле бахача наха лаьрхӀа хьал а яь болх бе йолленнай тайп - тайпара кхачан продукташ йохкаш йола тика. Цигара эца йиш я хӀанз шекар, берхӀалла ехка хӀамаш, хиш, маьхх, кхыдола халача эшаш а хилан да а дарздоаца хӀамаш. Хьалха шин километр гарга энкъ бе безар юрта йисте бахача наьха кхьметтел цӀилеторгаш. тух эца баха безаш хилча.

Дега яхаъ хинна, гӀоабаьнна хул кердача, цоашта лаьрхӀа хьайийллача тика тӀа боагӀаш бола чеченаульцаш.

ГУДЕРМЕСА ХЬАЬШИИ

Укх деношка Гудермесе бахача наьха деташ гӀоздовхаш, царва салоӀам беш хилар гаьнарча Германски Демократически Республиккера дена «Аарось яха цирк. ЗӀамига а воккха а саг эвсанзар цу тамашийнача хоалга, цецвоаккхаш йолча цирка доакъашхой говзалга ца хьожаш, цох сапаргӀата ца доалаш. Тайптайпара чулоацам болаш, жанрови белгалонаш йолаш яр хьайний программа. Масала, цуи юкъе дар бӀехалаш, чарч. ломаш, тиграш, кхыдола саихарий я оалкапараш а. Ишттa наха салоӀам беш хилар клоунаш, оригинальни оалача жанра говзанчаш, иллбараш.

Безабелар гудермесхошта шоайнгга баьхка хьаший, хӀаьта къаста безам боацаш а къаьстар царцара.

С. АРЧАКОВ.

Ведана райова Элистанжа юртара № 4 йолча библиотеке дика вӀаштӀехьбаьккха ба книжкаш дешарашцара болх. Цар теркам тӀаозаргболаш витринаш, стендаш я библиотеке дӀаоттаь. Библиотекара комсомолка Хамзатова Каметай 100 гаргга даим книжкаш дешараш ба. Шийболх берал совгӀа, художественни самодеятельносте дакъа лоацаш а я из.

СУРТА ТӀА: (аьрдехьара аьттехьа) [illegible]отека заведующи Р. Малсакова, библиотекарь К. Хамзатова.

В. ЮНЦЕВИЧА сурт.

Ледникаш (шаш) — Киргизе лакхача лоаманара нах баь вартвоаца рузкъа. ХӀанз укх 7700-нех дукхагӀа да, хӀаьта цар дӀалаьцай республика 6400 квадратни километр гаргга территоре.

Ахка дӀайха лаьттача укх шера шаш чӀоагӀа дешар, дикка хувцаделар шерара хьал а.

...Ледникай дикаьиниала шишта Ӏатъ ша баьаш хий хьадалир, цул совбоала ледникашта юкъера Ӏамаш тӀех а даха доккхача зулама Ӏаьрка хиш хьахилярах бола кхерам? Цу хаттарашта жоп лахаш боккха тохкама болх баьб Киргизски ССР Ӏилмай академе Тянь-Шаньски физико - географически станце гляциологаша кхьаццайолча ледникашна. Царех цаӀ яр Кара-Батива яха ледник.

СУРТА ТӀА: Кара-Баткак яхача ледника тӀера ша бешера зембоаикха центральни майда.

П. ЖИГОНОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

Редактор
О. Б. ГАДАБОРШЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

10 НОЯБРЬ

II ПРОГРАММА

18.00 — «Даим дийна вола Ленин». Документальни фильм.
18.30 — Тахан — кагирхой дерригдунен Дн. ВЛКСМ Нохч-ГӀалгӀай обкома хьалхарча секретара выступлени.
18.40 — Нравственически бола — керда дикхарашца мийбе. Къахьегама социалистически дисциплина.
19.00 — «Нохч - ГӀалгӀайчe гӀолла».
19.20 — «Шоана, бераш!»
19.30 — «Дикхара мутӀаьха хилар». Советски милице Денга. Телеочерк (нохчий меттала).
19.40 — «Уголовни розыска деношь». Художественни фильм.

11 НОЯБРЬ

II ПРОГРАММА

16.30 — «Орга» альманах оагӀонашка гӀолла» (нохчий меттала).
16.45 — Документальни фильм.
16.55 — «Дешархо» (гӀалгӀай меттала).
17.25 — Ӏилман - популярни фильм.
17.45 — Ихачан программа — дерригача халкъа гӀулакх. «Сменникаш — цхьан зӀанара цхьа «Ӏуг» («Плодоовощхоз» объединени).
18.25 — «Нохч - ГӀалгӀайче гӀолла».

РАДИО

10 НОЯБРЬ

6.40 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
6.45 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
6.50 — Керда хоамаш (гӀалгӀай меттала).
6.55 — Хоамаш. Хаоттамах бола хоам (эрсий меттала).
8.15 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор.
8.23 — «Сердало» газета обзор.
8.30 — Передачай программа (эрсий меттала).
8.33 — Передачай программа (гӀалгӀай меттала).
8.36 — Тахан — советски милице Ди (эрсий меттала).
8.46 — Музыка (эрсий меттала).
11.15 — Къамаьл ду районни радиос. Наурски районера передача (эрсий меттала).
11.30 — «ДукхагӀа пайда эца производство иккоачамех» (нохчий меттала).
11.45 — «Порядка хьалой» (эрсий меттала).
15.15 — «Шоана, милице болхлой!» Концерт (эрсий меттала).
17.15 — Передачай программа. Хаоттамах бола хоам (эрсий меттала).
17.16 — «ДоттагӀий оаааш» (эрсий меттала).
17.31 — «Шоана, милице болхлой!» яха концерт дӀахо дӀадахьар (нохчий меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 — Керда хоамаш (гӀалгӀай меттала).
18.30 — «Юрт: гӀулакхаши проблемаши» (гӀалгӀай меттала).
18.40 — «УназцӀено» яха радиожурнал (гӀалгӀай меттала).

УКВ

19.00 — В. Хоаш. «Вахa кхийнача». Радиоспектакль.
20.18 — Иллаьча Ш. Эдисултанов. Музыкальни передача.
20.58 — «Аьттув баьнна ди». А. Белова дувцар (гӀалгӀай меттала).
21.15 — Милице Денна хетадаь концерт.

11 НОЯБРЬ

6.40 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
6.45 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
6.50 — Керда хоамаш (гӀалгӀай меттала).
6.55 — Хоамаш. Хаоттамах бола хоам (эрсий меттала).
8.15 — «Грозненский рабочий» газета обзор.
8.23 — «Ленинан некъ» газета обзор.
8.30 — Передачай программа (эрсий меттала).
8.33 — Передачай программа (нохчий меттала).
8.36 — «Розенберг Анатоле иллаш» (эрсий меттала).
11.15 — «Димала — теркам». Корреспонденци (гӀалгӀай меттала).
11.30 — Музыка (нохчий меттала).
11.43 — Лаьтта лелархоаш итогаш еш ба» (нохчий меттала).
15.15 — «Литературни Нохч-ГӀалгӀайче» (гӀалгӀай меттала).
15.35 — Реклама (эрсий меттала).
17.15 — Передачай программа. Хаоттамах бола хоам (эрсий меттала).
17.16 — «Машар тӀехьа къовсам лоаттабар — хӀарана дехкар». Беседа (гӀалгӀай меттала).
17.31 — «Ше сийгаш» (гӀалгӀай меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 — Керда хоамаш (гӀалгӀай меттала).
18.30 — «Бекалой вахар» яха радиогазета (нохчий меттала).

УКВ

19.00 — «Юххеерзар» яхача Я. Сабзанова операгӀа оттаи йола музыкальни - литературни композици.
19.56 — Концерт.
20.35 — «СалаӀара минуташ» (нохчий меттала).
20.55 — Ш. Рашидова дешашта дакъа иллеш.
21.28 — Халкъа музыка Нохч-ГӀалгӀай композиторий иэшлаш.

Пора хьехамаш

ТЕССА ДИТА ЙИШ ЙОАЦА ЛАЗАР

Аппендицитах цамогаш хул моллагӀа ха яьна нах, амма эггара дукхагӀа хул из лазар къоначех юкъера ха йолчея наха.

Цу лазарах цамогаш хулаш хьалха лаза йолалу чее лазаиоал цӀаьхха, дукхагӀа йолча хана саг боаьоцца унахцӀена волча хана, аьтта оагӀорахьа са доахача моттиге эккх лазар, е цӀоика юкхе эккха я тарлу. Лазар духхьал подложечни даьъе сацар халагӀа йола аппендицит хилара хьалхарча белгаловех цаӀ я. Цхьабакъда, цамогаш болча наха, из че лазалар а лерӀаш, че ноачъю малхаш мелаеш, ализмаш уеттаеш, гийга тӀа йӀайха хӀамаш ехкаш моттигаш каст-каста хуа.

Иштта, цамогаш хиннача фӀ шу дахьнача М. цӀаьхха ченга лазар эттад, из бовьоаца гӀаьхь хиннача хана, цга тӀехьагӀа дог керчадаьд, тӀаккха Ӏеттадаьд. Цунна меттал из ше бича кхачо деш лазар да. Че йилдай, че ноачъю моаха меннай, клизма оттаяй, гийга тӀа грелка йийхкай. ХьалхагӀа кӀеззигйийхкай. Хьалха гӀойле а хиннай, амма цул тӀехьагӀа лазар сихденнад, са хилдлаца наб яьяц. Духхьал шоллагӀча дийнахьа мара бейхабаи сихха гӀо ду лораш, цар цу сахьате больнице Ӏовиллав. Цамогаш волчунна халагӀа йола перфоративни аппендицит, перитонит хинна хиннай. Халла верзанаьв саг.

Лакхе дийцача хазача тайпара доза аппендицит хилча хулача хӀамаел совгӀа, цамогаш вола саг цкъаза дегӀ во доладд хуа, дуача хӀаменна безам хилац, наб во ю, и. кх. дӀ.

Цхьа шийи тайпара хул хала аппендицит зӀамигача бера. Лазар хьов че лаза а яье. Бера сатем бон, касткаста делах, хӀама даа тига, метта уллача хана арьъал е аьтта оагӀув кӀал болаш улл, когаш герг а бий, ченах кулг тоххийтац. Хала аппендицит хилча, берий температура каст-каста лакхъуш хул, кӀезига моттигаш хилац цу хана чӀоагӀа интоксикаци хулаш, Ӏеттадеш, че ноачъюш. Цхьабакъда, нагахьа санна лазар ченгара хьедоладенна дале, беро уаммаш а дой, дицдалийта йиш яц из хала аппендицит яха лазар цунна хила йиш йолаш хилар.

Гойтаме да цу дакъе укх тайпара зеташ. 4 шу даьнна бер С. цамогаш хиннад чена чӀоагӀа лазар а долаш. Цул тӀехьагӀа температура лакхъеннай 38—39 градусага кхоачаш, чӀоагӀа лаза болабеннаб корта, дог керчадаьд, че ноаъеннай, кулгий голагаш, маьженаш хотталу моттигаш лазай. ЛерӀаш хиннаб лазара бахьан, фуннагӀа иле а, ма ца йоагӀа хӀама беро яр да. Дася нанаси цӀагӀа шоай ларба даьд, че йилдай, клизма уттаьвй, антибиотикаш тӀайнай, ишта гийга тӀа грелка йийхкай. КхоалагӀча дийнахьа хӀаа цамогаш дола бер больнице дитар. шига сихха операци йир. Медперсонал чӀоагӀа оарцагӀъялар бахьан долаш да деш дасар бер.

Хала аппендицит эггара кхерамечарех доархӀаш да ченна хулача лазарашта юкъе. Цхьаккха лазар дац хала аппендицит санна дукхача тайпара белгалонаш йолаш. Из лазар кхийттачоа цхьаккха белгало ца хила а тарлу кхерамеча тайпара лазар харцдаллалца йолча хана.

Ченна хула моллагӀа хала хирургически лазар хилча, къоастадаь аьлча, хала аппендицит хилча, Ӏо а Ӏовш лазар харцдала доладелча хоадам беш йола фактор я ха. ХӀаьта а халача аппендицитах цамогаш бола нах хана наьха больнице Ӏобахкара доаш къоастадаь да аьа йиш йолаш дац, хӀана аьлча, цамогаш бола дукха нах сихха гӀо деш йолча служба болх дика бой а, ханнахьа хирургически гӀо дара эша хьалаш долаш дале а, тӀехьабувл больнице кхача.

Цамогаш бола нах хьалхе а лорашка ахаро, шийи ханнахьа диагноз оттаяро, больнице Ӏобувхаро, ханнахьа квалифицированни операци яро дикка кӀезагъю лазар чӀоагӀа харцдувла моттигаш, гӀо ду халача аппендицита дарба дара.

Г. ГАЛУСТОВ.

Хаоттам

Тахан республике гӀолле Грозней хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йоаааш. малхбузехьара секунде 0—5 метр чӀоагӀа мух а хьекхаш хилен фегара температура республике 8—13, Грозне 11—13 градус йӀовхал йолаш хилен тарлу.

Кхоана морхаш а йолаш, юкъ-юкъе йоачан а йолаш. пхьайолча моттигашка дохк а доаллаш. къулбаседа - малхбоалехьара секунде 2—7 метр чӀоагӀа мух а хьекхаш хилен фегара температура буйсана —1 +4, дийнахьа +3, +8 градус йолаш хилен тарлу.

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364007, г. Грозный, Маяковски, ул. 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместитела — 2-85-07; бехктоаххама секретара — 2-84-66; отделий: партийни вахара — 2-54-04; промышленности транспортех — 2-65-01; юрта бахама — 2-47-84; культуре — 2-64-75; письмий — 2-85-64; корректорски — 2-89-66.

НАШ АДРЕС: 364007, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора — 2-85-07; ответственного секретаря — 2-84-66; отделы: партийной жизни — 2-54-04; промышленности и транспорта — 2-65-01; сельского хозяйства — 2-47-84; культуры — 2-64-75; писем — 2-85-64; корректорская — 2-89-66.

Газет арадувл шинарен. ерен, шоаттен деношка

СФ02396. «Грозненский рабочий» издательствий типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 5330.